

AKPINAR

Temmuz - Ağustos 2013

Yıl: 8

ISSN: 1306 - 3731

4 TL

46.
Sayı

KÜLTÜR SANAT VE EDEBİYAT DERGİSİ

Muhafazakâr Aydın Önce Avrupa Medeniyeti Kimin? Sorusuna Cevap Aramalıdır.

Nail TAN

İsmail ÖZMEL

Mehmet Nuri PARMAKSIZ

Saim SAKAOĞLU

Hayrettin İVGİN

Ödül töreninde...

www.akpinardergisi.com

**İsmail ÖZMEL'e Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY
İlesam 2012 Şeref Ödülünü verirken...**

AKPINAR

Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi

Yıl: 8 Sayı: 46 / Temmuz - Ağustos 2013 ISSN: 1306-3731

SAHİBİ ve GENEL YAYIN YÖNETMENİ

İsmail ÖZMEL
ismailozmel@hotmail.com

YAYIN KURULU

İsmail ÖZMEL
Kibar AYAYDIN
Murat SOYAK

DANIŞMA KURULU(HAKEM HEYETİ)

Prof. Dr. Abdulkadir YUVALI (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Berat ALPTEKİN (Selçuk Üniversitesi)
Prof. Dr. Esmâ ŞİMŞEK (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Nevzat ÖZKAN (Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Ahmet BURAN (Fırat Üniversitesi)
Prof. Dr. Pervin ÇAPAN (Muğla Üniversitesi)

YAZIŞMA VE YÖNETİM YERİ

Yeni Çarşı İş Merkezi B Blok Nu. 1/5 NİĞDE
Telefon: 0.388 213 12 50 Belgegeçer: 0.388 233 35 45

ABONE ÜCRETİ

Sayı: 4 TL
Yıllık Abone Bedeli: 25 TL
Resmî Abone Bedeli: 50 TL
Yurtdışı Abone Bedeli: 30 Avro
Posta Çeki: 5145515 (İsmail ÖZMEL)

GRAFİK & TASARIM

Nilay PEKER

BASIM YERİ

Karan Ofset

Selçuk Mh. Selçuklu Cd. 36/B • NİĞDE
Tel: 0.388 233 66 22 Belgegeçer: 0.388 233 88 11

Dergiye gönderilen yazı ve şiirler basılsın basılmınsın geri verilmez. Yayınlanması istenen yazıların el-mek adresimize gönderilmesi gerekmektedir. Dergimizde yayımlanan yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve şiirlere ücret ödenmez. Yayın kurulu gerekli gördüğünde yazılarda değişiklik yapabilir.

İÇİNDEKİLER

- 3 İNSAN (Şiir)
İsmail ÖZMEL
- 5 BİR AŞKA GECİKMEK (Şiir)
Ali İhsan KOLCU
- 7 SÜREYİM YÜREĞİNE İÇİMDEKİ ATLARI (Şiir)
Muhsin İlyas SUBAŞI
- 8 AYRILIK DÜŞÜNCESİ (Şiir)
İsmail Adil ŞAHİN
- 9 DEMİR AT (Şiir)
Yusuf BAL
- 10 BADEMDERE (Şiir)
Abdullah TAŞPINAR
- 11 MUHAFAZAKAR AYDIN ÖNCE
AVRUPA MEDENİYETİ KİMİN?
SORUSUNA CEVAP ARANMALIDIR.
İsmail ÖZMEL
- 15 İLESAM'IN 2012 ŞEREF ÖDÜLÜ
- 16 ŞİİRE DAİR
Murat SOYAK
- 18 GAZİANTEP'İN İSLÂHİYE İLÇESİNE BAĞLI
FEVZİPAŞA NAHİYESİNDE DERLENEN
ATASÖZLERİNİN KELİME KADROSUNUN
İNCELENMESİ
Dr. Fahri DAĞI
- 29 KELİMELERİN KALBI
Kibar AYAYDIN
- 33 KAYBOLMAYAN KÜLTÜREL
MİRAS: TANDIR.
Fatma DEĞİRMENCI
- 39 OĞUZBAŞARAN'DAN BİR GÜL DÜŞTÜ
Osman AYTEKİN
- 41 PROF.DR.ŞERİF AKTAŞ
VEFAT ETTİ.
- 42 GİTMEK (Öykü)
Lokman ZOR

Sevgili Akpınar Okuyucuları,

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI SINIFI NASIL GEÇECEK?

Geçen on yıllık veya daha fazla dönemlerin sınav sonuçlarını tahlile tabi tutmak, milli eğitimdeki başarımız veya başarısızlığımız üzerine kafa yormak anlamsız bir gayret olarak yorumlanabilir mi? Çoğu zaman entipüften meselelere ne kadar çok zaman ayırıyor, hatta kafa ütülüyoruz. Milli eğitim meselemiz nereye doğru gidiyor, gelişmiş toplumlarla ve onların düzeyi ile yarışan bir gelişme gösterebiliyor muyuz, yoksa üçüncü beşinci derecede önem arzeden noktalara takılıp kalıyor, birbirimizi kırıp geçirmekten meselelere bakmaya zaman bulamıyor muyuz? Milli eğitim meselesi kimin kafasında açıklığa kavuşmamıştır, kimin kafasında açıklığa kavuşmuş ve başarıdan başarıya koşuyor. Öğretmenlerle konuşuyorum, mesele muğlak ve gidişat kaygı verici, milli eğitim müdürünü dinliyorum her şey güllük gülistanlık. Öğretmenlerle bu konularda bir toplantı yapıp fikir alışverişinde buldunuz mu diye soruyorum. Ne demek yapmaz olur muyum der gibi bir vücut hareketi ve “biz babamızın yanında ayak ayaküstüne atarak oturur muyduk?” diyor. Müdür, adabı muaşeret üzerinde duruyor gibiydi. Onun gözünde eğitim ve öğretim meseleleri güllük gülistanlık bir meseleydi.

“Şimdi gelelim en taze sınav sonucumuza, son yapılan LYS’ye.”

“Tabloda sadece bu yıl liselerden mezun olanların durumu gösteriliyor. Parantez içindeki rakamlar o testteki soru sayısı:

Matematik (50) soru sorulmuş bu soruların 12,88’ine öğrenciler cevap vermiş.

Geometri(30) soru sorulmuş bu soruların 4,54’üne öğrenciler cevap vermiş.

Fizik(30) soru sorulmuş bu soruların 7,15’ine öğrenciler cevap vermiş.

Kimya(30) soru sorulmuş bu soruların 11,21’ine öğrenciler cevap vermiş.

Biyoloji(30) soru sorulmuş bu soruların 11,9’una öğrenciler cevap vermiş.

Türk Dili ve Edb.(56) soru sorulmuş bu soruların 23,52’sine öğrenciler cevap vermiş.

Coğrafya-1(24) soru sorulmuş bu soruların 9,34’üne öğrenciler cevap vermiş.

Tarih(44) soru sorulmuş bu soruların 13,84’üne öğrenciler cevap vermiş.

Coğrafya-2(14) soru sorulmuş bu soruların 4,68’ine öğrenciler cevap vermiş.

Felsefe Grubu(32) soru sorulmuş bu soruların 7,96’sına öğrenciler cevap vermiş.”

(İsmet Berkan’ın Hürriyet Gazetesindeki 07.07.2013 günlü yazısından alınmıştır.)

Böyle puan alan bir öğrencinin sınıfı geçmesi mümkün mü? Bakalım Milli Eğitim Bakanlığı sınıfı nasıl geçecek? Lütfen konunun uzmanları bu konuyla ilgileniniz, öyle işler ballandırıldığı kadar güzel gidiyor mu? Lütfen.

Yine dopdolu bir münderecatla huzurlarınızdayız. Şiirlerden sonra muhafazakâr aydınlara da bir sorum var, yazımla duyurmuş olacağım. Tatili biraz çalışarak geçirelim ne dersiniz?

Daha güzel sayılarda buluşmak dileği ile hoşça kalın sağlıklı kalın.

İSMAİL ÖZMEL

İnsan

İsmail ÖZMEL

-1-

Oyalandım bunca zaman, boşa geçmesin dedim zaman
Dehlizlerinde gezindim düşüncenin aşkın.
Istrap çekenlerin acısını paylaştım,
Nerde kanayan bir yara görsem burkuldu yüreğim.
Uykularım kaçtı, kaygılandım.
Haykırdım sesimin yettiğince...

Dağlar ses verdi, ovalar dinledi, çocuklar ne oluyor dedi?
Olanı anlattım, masal sandılar,
Emeksiz sofraya oturanlar, ortadaydı
Alnı terlemeden paylaşmaya koşanlar.

-2-

Gerçekler apaçık ortada diyenler vardı
Bu gerçeğin kaçınıcı yansıması diyenler.
Bakanlar görebilseydi hakikat apaçık ortadaydı.
Görseydin kalır mıydı en küçük tereddüdün?
Zamana yükledin her kusuru, şikâyete devam ettin
Hangi çeşmeye vardı da dolmadan döndü güğüm?

Hakikat gören göz ister, düşünen beyin, söyleyen dil
Sen susmaya devam ettikçe, kabaran onların iştahıdır.
Çok geç sezdin, aydınlığın yolunu kesenleri.

-3-

Masmavi bir örtüdür gökyüzü
Sünbül bahçesi gibi gök, nazara karşı korur bizi
Siyah bir örtü gibi gece girince aranızda
Hayat sahnesinde perde kapanır, yol biter.
Bir kazanımın varsa, el tutar göz görürken
Teselli var eden mutlu insandır

-4-

Yedi renkli gökkuşağı hiç ilham vermiyor mu?
Gökte, suda, gözlerinde kaç tayfa vücut verir?

Neyin en doğrusu gördüğüm? Diye sor
Sor ki, görüntünün ne hayallere vücut verdiğini anla.
Gör, hangi şeyin gerçeğini kavıyoruz bir bakışta
Senin yanlısaman bir yana, karşıdakiler,
Gerçeklerini gözler önüne seriyorlar mı ?
Kolay mı çırılçıplak dolaşmak insanlar arasında?

Denizin, hangi görüntü gerçeğini yansıtır?
Hiç düşündün mü rüzgârla birleşince zerrelere
Ne tufanlara gebe kalır?
Hele kaderini, güvenerek, suya bırakan kayık
Hangi serüvenle süsler bu sahneyi bilinmez
Bir dans pistindeki çiftler, kendilerinin,
Seyredenlerin gerçeklerini ne kadar biliyorlar?

Binlerce meçhul içinde olsa da
Çok şeyin bilincinde insan.
Yine sensin sorulara cevap arayan
Her meçhule ışık tutan sensin
Çünkü bu akli ve kâinatı yaratan biri var.

Bir Aşka Gecikmek

Ali İhsan KOLCU

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
çekilse gözlerimin sisleri, kurtlar çekilse
dallarında bir sonbahar, rüzgârında yaprak kokusu
bir nilüfer, sudaki yalnızlığına bakıp
kapıları aralayıp bir fikrin ortasında
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
çocuk olsam

ve yine dönsem yaralı bir asker gibi sılama
çantamda eskimiş bir yâr mendili, bir tutam
siyah kehribar
yavuklum, yağmurum, yenilgin, nakışım
camlarda asılı bıraktığım efkârlı bakışım
orada olmayacaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
aşka ve acılara götüren gizli patikalardan
gecikmiş gençliğimde saklı heyecanlara,
ulaşsam kendi tenhalığımda kendi krallığıma
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
o mahçup, o tedirgin mektepli olsam

ve şimdi, herşeyimi bir denizin kıyısına terkettim
acıları yükledim yorgun bir albatros gibi
hatıralar dindirir mi geçmiş fırtınaları
bu rüzgâr yetişir mi bir sevda limanına
menzilem uzaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
hayatın ortasında gönlümü pazar kılsam
kaçmasam, ağlamasam, bir suçlu gibi
kendimi ihbar etmesem yine kendime
cevabı 'sen' olan sırrımı

soracaklar şimdi

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
ışktan bir yağmur gibi ağabilsen gökyüzüne
bir yıldızlık aşkım olsa, tek ben karanlık olsam
başka biri olmadan kendi olamaz insan
sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam

âşık olsam, sen olsam

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
hayata bir çığlık gibi efkârımı haykırsam
bir çift elâ göze baksam, utanmasam, korkmasam
n'olur Tanrı'm, n'olur bir gün, bir gün kendim olmasam
sözlerimi tutmasam, gözlerimi kaçırmam,

o olsam, onun olsam

sesimi sakladığım dehlizlerden çıkarsam
içime hapsettiğin insan olsam, can olsam

o eski heyecan olsam

Süreyim Yüreğine İçimdeki Atları

Muhsin İlyas SUBAŞI

Ben seni aramadım, gelip kapımı çaldın,
Rengi sevda kokulu bir ışık sundun bana.
Yorulmuş bir yüreği tutup elimden aldın,
Şimdi Mecnun gibiyim, firakından bu yana.
Gel, birleştir yolları içimde düğümlensin.
Beklerken yollarını ölürsem sebep sensin!

Ne Mecnunun çölünde, ne Ferhat'ın dağında,
Benim yangınıma denk gönül alevi vardır.
Dilini mızrap eden aşğın dudağında,
Sızlanan türküleri benim ahım kadardır.
O ahım her gün beni tutuşturur kül eder,
Küllerimi yüzüne bir kınalı tül eder...

Tutuşurken gurbetin o sıcacık düşleri,
Bölüşür duygularım senden gelen umudu.
Yıkanır yüreğimde aşkımın gülüşleri
Gözlerim mızrap olup çalar şu kırık udu
Umutlarım açarken hayalin örtüsünü,
Yıldızlar sunar bana gecenin türküsünü.

Bağlanır tutkularım, hülyasına gecenin,
Taşıyamaz melekler günün ışıklarına.
Bir sihir gibi kavrar verdiği söz Yüce'nin,
Bu umutlar götürür beni sonsuz yarına.
Kınılmadan ruhumun şu ipek kanatları!..
Süreyim yüreğine içimdeki atları....

(Gül Seferi. Şiir Vakti Yayınları, s:37)

Ayrılık Düşüncesi

İsmail Adil ŞAHİN

Bu hicran yüreğimde büyüyen kaktüs gibi,
Sağıma dönsem batır, soluma dönsem batır.
Vuslat ufuktan kaçak, ebediyen küs gibi,
Hasretim çılgınlaşmış, dertlerim katar katar,
Kalbim yaralı çocuk, içimde nasıl yatar.

Nasıl yatar yaralı, bir sorun yatağında,
Nasıl çırpınır gönül hicranın kucağında,
Yaraları bağrında alevden bir süs gibi,
Hüzün gülleri açar sevdamızın bağında.
Güller kanayıp durur, bülbülü hep kan tutar.

Baykuş musun ayrılık, kırılın kanatların,
Havaya üflediğin sanki şer nefes gibi.
Okuyorsun canına en güzel hayatların,
Bırakıp yürekleri yalnızlığın dağında.
Yalnızlar baldır diye durmadan zehir yutar.

Ayrılık düşüncesi gayyadan gelen bela,
Biçare yüreklere düşen korkunç yıldırım.
Yalnızlık asumanı yırtan korkunç ses gibi,
Farkı var mı bilmem ki mizanın, sıratların?
Zebani eli olur, tutar tamuya atar.

Demir At

Yusuf BAL

Demirciler dövsün yüzünü, sen onlara ateşten gözlerinle bak
Çıkarsın seni, fırınlardan sıcak sıcak
Tut ellerimden hadi gidelim
Ötelerde on iki olmadan saat.

Sen metalden dünyalara alışıksın
Ben etin ve kemiğin yaratıldığı toprağa,
Kesilse bileğim kan akar, sıcak

Sen paletlerini al, ben ayakkabılarımı; gidelim
Demirciler dövsün yüzünü, sen onlara ateşten gözlerinle bak.

Gök Kuşuğu (Şiir Vakti Yayınları, s:25)

Bademdere

Abdullah TAŞPINAR

Eşsizdir, benzemez öyle her yere
Cennetten köşe, güzel Bademdere
Sever doğasını, gören bir kere
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Yaz geldi mi köylü yola koyulur
Toroslarda alaçıklar kurulur
Davar sesi çok uzaktan duyulur
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Kışı bir başka, baharı bambaşka
Mayısta Totarı gelir de aşka
Yağlanır şepeler, açılır yufka
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Düğün dernek, davet, yemek güç değil
Eğlence boldur, bir iki üç değil
İnsanın gözü gönlü aç değil
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Erik, kiraz, kayısı, armut, elma...
Kurulur turşular, yapılır dolma
Tatlı el emeği, çorbalar yarma
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Kızılkaşta seki seki sebzeler
Toplasan da arkasından tazeler
Güler yüzlü, dayı, hala, teyzeler...
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Taşpınar gurbetin nedir ilacı
Memleket hasreti veriyor acı
Köylüm, kasabalım başımın tacı
Cennetten köşe, güzel Bademdere

Muhafazakâr Aydın Önce Avrupa Medeniyeti Kimin? Sorusuna Cevap Aramalıdır.

İsmail ÖZMEL

Muhafazakâr sanat olur mu? Muhafazakâr insan, muhafazakâr kesim derken neyi kastettiğimiz önemlidir. Kavramın bende uyandırdığı düşüncelere şöyle bir bakalım:

Muhafaza etmemizde toplumumuz ve şahsımız adına fayda mülâhaza ettiğimiz şeyler nelerdir? Her güzel ve hayati konunun zemininde vatan ve bayrak vardır. Ondan sonra anlaşma vasıtamız Türkçe, aile, inancımız ve kültürümüz. Sonra milletçe beraber yaşamaktan ve kader birliği etmekten doğan, saygı ve sevgi ifadesi merasimler, âdetler ve toplumun gelişmesine mani olmayan, insani ve vicdani ölçüler içindeki gelenekler.

Bugün bazı kesimlerin muhafazakârlık anlayışında saydığım unsurlardan bazıları eksiktir. Sıkıntının bu eksiklerden kaynaklandığını sanıyorum. Her şeyi yerli yerine koyamamak, hayatı, ahlakı, ilmi ve sanatı aynı kefeye sıkıştırma gayretleri meseleyi çetrefil hale (içinden çıkılmaz bir hale) getirmektedir. Bunun temelinde düşünceyi ifade etme hürriyetinin yeterince kavranmadığı intibanı veren bir anlayışın etkisini görmemek mümkün değildir. Yani bazıları diyor ki sen hür düşünemezsin, çünkü düşünürken yanlış yapabilirsin. Ama seçimde oy kullanabilir, iktidarı tayin edebilirsin, sana güveniyorum. İktidarı seç diyorsun, ama düşünceye gelince, sen hür düşünemezsin, düşünsen de bazı kurallara uyman gerekli, ya değilse yanlış yapar, yanılırsın. Bunu nasıl izah edeceksiniz? Fikir hayatı yönünden insana güvenmiyorum mu demek isteniyor, yoksa çağla yarışı aklından çıkar mı demek isteniyor, bu konuda yeterince aydınlandığımı söyleyemem.

Belki de ben yanlış anlıyorum veya çok azlıktaki bir görüşü genele mi teşmil etmeye çalışıyorum, bu noktada kararsız kaldığımı söylemeliyim. .

Muhafazakârlığı dar ve sınırlayıcı anlamda anlayan ve kullanan kimseler için sanat konuları yasaklarla doludur. Heykel yapma, yaparsan da şöyle şöyle olmalıdır. Sanırsınız ki adam güzel sanatlar konusunda ciddi bir birikime sahip, kendi sahasında bir otorite ve değerlendirmelerine herkesin katılmasını adeta bekliyor. Sanatın konusu içine; mahiyeti ve malzemeleri dışındakileri karıştırmaya çalışırsan; ortaya bir sanat eseri değil belki bir sanat aşuresi çıkabilir. Bilmem aşure kelimesini yerinde kullanabildim mi?

Dünyaya, böyle; önceden tespit edilmiş katı kurallarla bakan; kaç insan iyi bir şair, iyi bir kompozitör, iyi bir ressam, iyi bir heykeltıraş olabilmiş? Sorulabilir. Bu sorulara olumlu veya olumsuz cevap da verilebilir. Ama insanın şu veya bu dünya görüşü ve kabulleri onu sanatın iklimine veya ülkesine dâhil edebilir mi diye sorulunca buna cevap

verilmesi güçleşir. İnsanın felsefi düşüncesi ve inancı sanatsal yönünü anlamada, eserlerini yorumlamada ışık tutucu bir etkisi olabilir ama sanat varlığını ve birikimini ve eserlerini bu bağlamda görmeye ve değerlendirmeye kalkarsanız, sanat denilen şeyi ne derece kavradığınız münakaşa konusu olabilir?

Sanat eseri onu meydana getiren unsurların ve sanatkârın dışında bir gerçekliktir. Müstakil kişiliği vardır. Onu değişik zaman ve mekânlarda seyredenler farklı biçimde değerlendireceklerdir. Belki bazıları beğenecek, bazıları beğenmeyecektir. Beğenenler onu vücuda getiren sanatkârın anlayışına bakmayacak, belki yorumlarken bir detay olarak sanatkârın felsefesine, dünya görüşüne müracaat etmek ihtiyacı duyacaktır. Ama onun kişisel tutumu hiçbir zaman sanat eserine değer biçme miyarı olmayacaktır. Eseri yapıcı ve yaratıcısından tamamen koparmak da mümkün olmayacaktır. Mesela Necip Fazıl'ın Çile'deki şiirleri ona şairlik unvanını haklı olarak kazandırmıştır ama sonraki manzumeleri aynen yeni hüviyetinin bir yansımasıdır ama ne kadar şiir olduğu her zaman tartışılabilir diye düşünüyorum.

Bazı aydınlar, biraz da kendinden öncekileri aka çıkarmak için "son iki asırdır Batılının elindeki iktisadi ve entelektüel güç, kavramsal anlamda da iktidar sağlayarak zihnimizin istenilen kavramlarla kirletilmesine yol açmıştır".(İbrahim Şahin, Türk Edebiyatı Dergisi, 464 sayı, s:15) diyerek bir sığınma, bir mağduriyet girizgâhı yapmaktadır. Bu ve benzeri mazeretler bizim okuma, anlama, yorumlama ve yazmadaki eksikliğimizi örtmemelidir. Böyle bir mantık, kalem ve fikir sahibi insanların gelişip yetişmesi için gerekli kültür, sanat ve eğitim ortamını yaratmaktaki gayretsizliğimizi, geç kalmışlığımızı, hoşgörüsüz fikir ve sanat anlayışımızın bir sonucu olduğu gerçeğini, gözlerden ne derece saklayabilir?

Muhafazakâr kavramı sadece dindar anlamında kullanılıp tarif edildiği sürece muhafazakârın sanatı çok sınırlı bir sahada gezinmek, estetik anlayışı da yine dar bir sahada gidip gelmek zorunda kalacaktır. Eğer şahsi inanç ve değerlendirmelerini sanat anlayışının dışında mütalaa ederek eserlerini; insan ruhunun derinliklerinde ve sanat dünyasının birikimleriyle yoğurabilirse; ancak o zaman belirli bir seviyenin üzerinde bir sanat eseri üretme ihtimali doğmuş olur. Yoksa din böyle emrediyor, ben de öyle yapmalıyım noktasındaki bir görüşün sanat dünyasına vereceği şeyler çok sınırlı kalır ve biz meseleyi yeterince kavramamaktan doğan eksikliğimizi başkalarına yüklemek gibi bir mazeretin arkasına saklanmaya devam ederiz. Geçmişte çok güzel örnekler varken bunlara bakmıyor ve taassup derecesindeki yasaklarla, yüzlerce yıl öncesine ait yorumların ışığı altında sanat konularına bakmaya devam etmek istiyoruz.

Muhafazakâr, önce Batı Medeniyeti konusunda bir vuzuha kavuşmalıdır.

Bazılarının Avrupa Medeniyeti, bazılarının Batı medeniyeti dediği bu birikimin sahibi kimdir, hiç düşündünüz mü? Avrupa deyince birçok devlet ve millet akla geliyor. Bu birikimin sahibi İtalyanlar mı, İngilizler mi, Fransızlar mı, Almanlar mı, İspanyollar mı, İsveçliler, Norveçliler, Belçikalılar, Avusturyalılar, Macarlar, Bosnalılar mı? Ya hiçbirisi veya hepsi desek bu bir gerçeğin ifadesi olabilir mi?

Tarih içinde yaşamış ve adı halen kitaplarda bir medeniyetle beraber anılan

ülkeler vardır. Mesela Çin, Hint, Mısır, Sümer ve Türk, Türk İslam Medeniyetinden söz açabiliriz. Daha kapsamlı bir kavram olarak Akdeniz Medeniyetinden bahsedebiliriz. Bu medeniyetler insanlık tarihine, bilim tarihine hiçbir şey katmamışlar mıdır? Yani yüz yıllardır süren bu birikimlerden bugünkü medeniyet birikimlerine ulaşmış, karışmış, katkı sağlamış unsurların esamisi okunmamalı mı? Mesela İbni Sina'nın (980-1037), hele Tıp ilmine kazandırdığı eserlerin (Şifa Kitabı, Tıbbın Kanunu); bugünkü Tıp ilmine; hiç mi katkısı olmamıştır? Sorulduğunda 1700 yılına kadar batı üniversiteleri tıp fakültelerinde ders kitabı olarak okutulduğunu söylüyoruz.

Tarihin her döneminde, o döneme damgasını vuran bir medeniyet vardır. Aradan geçen bunca yüzyıla rağmen adını bugünlerde de andıran birçok yazar, düşünür ve bilim adamının bu medeniyete hiçbir katkısı olmamış mıdır?

Göktürklerin, Uygurların, Anadolu Türklüğünün, tarih içinde büyük bir medeniyete vücut verdikleri görmezlikten gelinemez mi? İbni Sina, Farabi, Harezmi, İbn Rüşd, Ali Kuşçu, İtri, Abdülkadir Meragi, Ali Şir Nevai, Yusuf Has Hacip, Kaşgarlı Mahmud, daha yakınlardan Piri Reis, Mimar Sinan, Cahit Arf ve diğerleri ilk akla gelenler. Bu arada Sümer Medeniyeti ile ilgili tuğla tabletlerin ve Türk Medeniyet tarihine ışık tutan Göktürk Yazıtlarının okunması konuları bir gelişme merhalesini temsil etmiyorlar mı?

Akdeniz çevresinde yaşayan ve aralarında deniz yolu ile yakın ilişkiler kurulmuş ülkeler ve milletlerin beraberce vücuda getirdikleri bir kültür ve medeniyet ortamını oluşturduğunu inkâr edebilir miyiz? Akdeniz medeniyetine bizim katkılarımız ve diğer kıyası olan ülke medeniyetlerinin hiçbir katkısı olmamış mıdır? Böyle bir yoğunluğa ulaşmış verim bulutlarının İtalya'daki aydınlanma yağmuruna sebep olduğu, artık çoğunlukça kabul görmektedir. Konu üzerinde daha ayrıntılı durulabilir. Benim dikkatleri üzerine çekmek istediğim nokta Avrupa Medeniyeti deyin, Batı Medeniyeti deyin, bu çağın medeniyeti; yüzyıllar süren gayretlerin, birikimlerin sonucu ortaya çıkan bir sonuçtur ve bu medeniyette birçok ülkenin ve kültürün, bilim adamının emeği ve katkısı, göz nuru vardır. Onun için mevcut birikimlerin tamamına Çağın Medeniyeti desek daha gerçekçi konuşmuş olamaz mıyız?

Avrupa Medeniyetinin temelinde akıl, deney, sanat ve estetik vardır. İslâmiyet'in ilme ve araştırmaya mani bir hükmü mü var? "İlim müminin yitiğidir, nerede bulursa alır", "iki günü birbirine eşit olan ziyandadır," "ilim Çin'de de olsa arayıp bulun, öğrenin" peygamber sözlerinden habersiz olanlara bir diyeceğimiz olamaz.

İnsanlığın binlerce yıldır işlediği ve ürettiği bilim, sanat, teknoloji buharlaşıp gitmediğine, yazılı belgeler ve bilgiler olarak araştırmacıların emrinde bulunduğu göre, bu kaynakları merak edenler arayıp bulmuşlar ve onlardan faydalanmışlardır. Verilen fedakârca gayretlerden habersiz gibi Batı Medeniyetini suçlayanlar, insanlığın çağlar boyu verdiği emek ve göz nurunu yok saydığının farkında mıdır acaba? Bu ilim denizine zaman içinde katkılarda bulunan fizikçi, kimyacı, düşünür ve sanatkârların içinde çok değişik dinden ve milletten insanlar yok mudur? İki yüz yıldan öncekileri yok mu sayacağız?...

Çağın Medeniyetine katkı sağlayan, ilmi çalışmalara ve teknolojik gelişmelere imza atan bilim adamlarının en önlerde olanlarının şöyle hatırlanması yukarıdaki iddianın, araştırılmadan söylenmiş bir tez olduğunu ortaya koyar kanaatindeyim. Son atılımı sağlayan 200 yılın araştırmacılarının milliyetleri ve dinleri düşünülürse, bunların hepsinin bir millettten ve bir dinden olmadıkları görülecektir. Onun için Batı Medeniyeti batıların demek acele söylenmiş bir iddiadan ibaret olduğunu kim inkâr edebilir?

Bilim adamları, düşünce dünyalarını değişmez kurallarla bağlı saysalar, bu yeni bilgilere ve bulgulara ulaşmaları mümkün olabilir miydi? Onlar dini vecibelerini yerine getirmeyi, ilmi çalışmalar yapmaya mani saymamışlar, laboratuvarında hür düşüncenin ve hür deneyin fısıldadığı hakikatleri de saygıyla karşılamasını bilmişlerdir. Bu faraziye bütün bilim adamları için geçerlidir. Arşimet, Newton gibi mucitlerin buldukları fizik kanunlarını herhangi bir inanca bağlamak ne derece gerçekçi bir yaklaşım olabilir?

Sözün kısası bazılarının Avrupa Medeniyeti dediği, benim de çağın medeniyeti dediğim birikimler ve kazanımlar üzerine düşünmeye devam etmeliyiz. Meselenin ayrıntılarına uzandıkça, hiçbir emek zayi olmaz, insanlık, fedakâr bireylerinin ektiği güzel tohumların mahsullerini tatmıştır ve tatmaya devam edecektir.

Hangi tohum toprağa düştü de toprak gururlanmadı?.

Sanat insan ruhunun eseridir, onda çağların gelişip büyüdüğü estetik birikimler kullanılır ve bu estetik birikimler hiçbir kimsenin veya milletin tapulu malı değildir. Batıda son yüz elli-iki yüz yıldır gelişme gösteren medeniyeti, batıllara tapulamaya çalışan zihniyet bu kadar büyük ve tarihi bir birikimi onlara verirken benim ecdadımın kültür, fikir ve sanat olarak kattıklarından bir iz, işaret, bir rüzgâr yok mudur diye soracağı yerde, koca bir insanlık birikimini; birtakım kısır değerlendirmelerle; Avrupalıların adına tapulamaya kalkıyor. Bugün gördüğümüz ve öyle adlandırdığımız Avrupa medeniyeti insanlığın binlerce yıllık birikiminin bir sonucudur ve her derin kültür ve birikimin orada izleri, işaretleri ve katkıları vardır. Onun için Avrupa medeniyeti tabiri külliyen yanlıştır ve çağın medeniyeti dememiz gerekir. Bu yanlış değerlendirmelerin temelinde medeniyet kavramının derinliği ve genişliği ile düşünmeye ve yorumlamaya zaman ayırmamızın etkileri büyüktür. Müstakil yorum verecek kadar meselenin üzerine gidilmemesinin etkilerini de görmezden gelemeyiz.

Bakınız musikiden bir örnek vereceğim. Meşhur bestekâr Sadettin Kaynak(1895- 3 Şubat 1961) ölmez eserlerle musikimizi süslemiş, zenginleştirmiştir. Kimdir bu zat "Sultan Selim Cami Baş imamı ve Sultanahmet Cami İkinci İmamı ve Hatibi Meşhur Bestekâr Hacı Hafız Sadettin Kaynak" mezar taşında bu kayıtları görüyoruz. 42 makamda 330 eser bestelemiş. Önümüzde buna benzer birçok örnek var ve bu vadide çok da başarılı olmuşlardır. Bu başarı nasıl elde edilmiş? Nasıl olmuş dinî müzik ile din dışı müziği birlikte yürütmüş, her ikisine de kendi şartları ve kuralları içinde bakmış, bir takım peşin hükümlerle sanata sınır koymamıştır. Sonunda musikimiz büyük eserler kazanmıştır.

Her güzel şey kendi ikliminde gelişir. Önemli olan o iklimi kurabilmek ve yaşatabilmektir.

(01.02.2013)

İLESAM'IN 2012 ŞEREF ÖDÜLÜ BERCESTE DERGİSİNİN EDEBİYATIMIZA KATKI ÖDÜLÜ İSMAİL ÖZMEL'E VERİLDİ

İlesam Genel Başkanı Mehmet Nuri Parmaksız, "Ağabey ödül töreni gününden haberin var mı" dedi, olmadığını söyledim. 31. Mayıs. 2013 günü saat 19.30'da Milli Kütüphane toplantı salonunda tören düzenlendiğini, beni de beklediklerini söyledi.

Milli Kütüphane yıllarca çalışıp faydalandığım Ankara'nın güzel mekânlarından birisidir. Hem eski binada hem de yeni binada güzel günlerim geçti ve Onun kıymetli elemanlarından İsmet Binark, Sebahattin. Ülker, ve Milli Kütüphane Başkanı Dr. Müjgan Cumbur'u orada tanıdım. Dr. Müjgan Cumbur, İlesam şeref ödülünü alanlardan birisi de o.

Salon bir saat öncesinden ilgi odağı olmaya başladı bütün edebiyatçılar, şair, yazar dostlar, Prof. Dr. Nurullah Çetin, Prof. Dr. Tuncer Gülensoy, Nail Tan, Abdullah Satoğlu, Hayrettin İvgin, İsmet Bora Binatlı ve saymadığım birçok kalem sahibi orada. Şeref ödülü alanlardan Saim Sakaoğlu ile beraber salona girdik.

Bu görüşme ve konuşmaların ne kadar şifalı zamanlar olduğunu, içimizdeki dost hasretini ve kavuşma sevincini bütün dostlarla paylaşmak hangi sözün omuzlarında taşıyacağı bir zevk, tatmin ve kazanımdır. Bu kadar güzel zamanların satıldığı bir mekân, tartıldığı bir terazi hatırlamıyorum. Ömrün nadide saatlerini şair ve yazar dostlarla beraber kutlamak az şey midir?

Mehmet Nuri Parmaksız açış konuşmasında İLESAM 2500 üyesinin eserlerini korumaya çalışıyoruz diyerek sözü başladı ve telif haklarını koruyan bir resmi kuruluş olduklarını belirtti. Ödüllerin takdimine geçildi.

Dr. Müjgan Cumbur hasta olduğundan onun ödülünü Milli Kütüphane Başkanı Zekeriya Batmazoğlu'na İlesam Genel Başkanı Mehmet Nuri Parmaksız verdi.

Prof. Dr. Saim Sakaoğlu ve İsmail Özmel'e 2012 yılı şeref ödülünü Prof. Dr. Tuncer Gülensoy verdi.

Ülkemize ve insanlığa nitelikli eser ve çalışmalarıyla hizmet etmiş, ilim ve edebiyat alanında 50. yılını doldurmuş üç kişiye İlesam tarafından şeref ödülü verilmektedir.

BERCESTE DERGİSİNDEN EDEBİYATIMIZA KATKI ÖDÜLÜ

26. Mayıs 2013 Pazar günü saat 12.00 de Kayseri Büyük Şehir Belediyesi Meclis salonunda Berceste Dergisinin 12. yaş gününü kutladık. Berceste Dergisinin Türk Edebiyatına emeği geçenlere ödül verdiği bu törende, Edebiyatımıza Katkı Ödülü İsmail Özmel'e verildi.

Bekir Oğuz Başaran'ın davet telefonunda ilginç bir ayrıntı vardı. Bana da ödül verileceğini bilen Vehbi Ecer, Bekir Bey'e 60 yıllık arkadaşım İsmail Özmel'in ödülünü ben vereyim dileğinde bulunmuş, zaten bu eski arkadaşlığımızı bilen Berceste ailesi ödülün onun tarafından verilmesine karar vermiş ama Vehbi'nin bundan haberi yok. Telefonda ayrıntıyı anlatan Oğuzbaşaran'la karşılıklı bir kahkaha tufanı yaşadık ve Vehbi Ecer'in kulağını çnlattık

Şiire Dair

Murat SOYAK

Şiirlerde aradığımız nedir? Acının, sevincin, yalnızlığın, hasretin, aydınlığın, hakikatin mısra mısra dile gelişi. Ruhun seyahati engin denizlerde. Dokunulan, duyulan bir iç yangını. Çekilen sızının siyah-beyaz fotoğrafı. Şu dünya yolculuğunda sesimize bir ses veren var mı? Başkasının şiirlerini okurken kendimizi de okuruz. Şiirlerde tanımak insanı, şiirlerde derinliğine...

Sahil dil bir şiirin olmazsa olmazı. Şiiri var eyleyen sahici bir duruş ve iç kanamadır. Yaygın bir ifade ile samimiyet. Şiirin gücü ve güçsüzlüğü burada saklı. Bir dönem parlak mısraları ile anılan bazı şairler şimdi unutulur oldu. Mesela Mehmet Emin Yurdakul, Enis Behiç Koryürek, Behçet Kemal Çağlar... Halbuki kendi dönemlerinde bu şairler nasıl da "yıldızlı pekiyi" idiler. İri, şatafatlı, allı pullu mısralar gün gelir de bir balon gibi sönuverir. Kim ne derse desin, zaman yetkin bir seçici.

Şiirin hası direnmesini bilir. Şiir, bir direnç alanı olarak da anılır. Şiir geleneği içinde çetin bir sınav şairi bekler. Şiirin zorluğu da burada diyorum. Dışarıda olup bitenlerin cazibesine kapılmadan; kendi iç akarında, yeni şeyler söyleme çabası şiiri okunur kılmakta.

Bir ses bize unuttuğumuzu hatırlatan, bir ses uzağı yakın eyleyen, bir ses gecede işaret fişeği, bir ses birce duyuya kapılar açan...

"Yolculuk" kavramı bizim için açıklayıcı olmaktadır. Evet, bir ömür yaşadıklarımız, tanık olduklarımız birikir, birikir de gün olur dışa yansır. İnsanın sustuğunu sanmayalım. İç konuşma hiç bitmez ki... Hep cevaplar üretiriz; kendimizce cevaplar. Zira kendi özümüzü, ben içindeki ben'i ikna etmek durumundayız. Yoksa çıkmaz olur girdiğimiz sokaklar. Karar verir iç evren. Sürekli aydınlık için okuma-araştırma-sorgulama-yazma çabası devam eder. Bazen isyan, bazen teslimiyet... Neticede sürekli yaşanan bir ruh devinimidir.

Gökyüzünün dinginliği bir yere kadar. Rüzgârın ardılı yağmur. Ve her damla ile güzelleşir yeryüzü. Şiire varmak için yola çıkan insanın yaşadığı çile değil midir? Bütün zorluklar bir serinlik umudu ile aşılar. Sarı güneşin altında toprağı çapalayan kişi güzel yarınlara düşler. Hak edilmiş bir yaşamak, hak edilmiş güzellikler... Bunu sağlayacak olan derinlikli okuma-yazma sürecidir.

Şiirde buluşmak... Var mı böyle bir buluşma şimdilerde? Sürekli içine kapanan, duvar ören bir şiir ortamı. Şiiri imge batağında görünmez kılan ve bencil şiiri çoğaltan nasıl sağlayabilir bu buluşmayı? Karanlık dehlizlerde söylenip duran. Akışı yok, yankısı yok. Nerede ışık? Çağının tanığı olmaktan uzaklaşmış. Yaşanan zulümlere duyarsız. Bu tavrı şiir adına kabul edilemez. Şair, haksızlıklar karşısında sesini yükseltendir. Öncü tavrı, önder oluş şaire yakışır.

Güzelliğı, iyiliğı, tanıklığı, hakikati özge bir bakış ile sağlam bir anlatım ile

duyurmak gerek. Şiirde buluşmak o vakit daha bir anlamlı. Dilin içindeki varlık, dilin içindeki "biz" gür gümrah bir kez daha okunur olur.

Şiirde okunan insan gerçeği. Yeraltı sularının ince çağıltısı. Sonsuz akışa uyumlu sesler. Bir dağın iç ağrısı. Rüzgârın savuramadığı kökler. Acıyı bal eyleyen emek.

İnsanı, insanda tanımak... Şiirin imkânları ile bu mümkün. Şiir okuyup şiir yazanlar daha çok sahil oluşu vurgular. Şiirdeki sahil dil; bütün ayak oyunlarına, göz boyamalara verilmiş esaslı bir cevap niteliğindedir.

Gücünü şiirden alır edebiyat. Hayatın içindeki saklı şiir bir kıvılcıma bakar.

Gaziantep'in İslâhiye İlçesine Bağlı Fevzipaşa Nahiyesinde Derlenen Atasözlerinin Kelime Kadrosunun İncelenmesi

The Examination of Proverbs Word Team's of Fevzipaşa,
The Town of Gaziantep in Subdistrict İslâhiye

Dr. Fahri DAĞI

Özet

Gaziantep'in İslâhiye ilçesine bağlı Fevzipaşa nahiyesinde derlediğimiz yaklaşık 480 atasözünü, Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II (İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1988); Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı, Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II (Ankara, 2009, 4. Baskı); Aydın Oy'un Tarih Boyunca Türk Atasözleri (Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1972); Nurettin Albayrak'ın Türkiye Türkçesinde Atasözleri (Kapı Yayınları, İstanbul, 2009) ile Abdülbaki Gölpınarlı'nın, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri (İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2004) adlı eserlerde taradık. Derlediğimiz atasözlerinin birçoğunu bu kaynaklarda mevcut olduğunu gördük. Ancak bunlardan 30 tanesini incelediğimiz kaynaklarda yoktu ya da bazı değişikliklerle mevcut olduğunu tespit ettik.

Summary

We searched 480 proverbs at Fevzipaşa region of İslâhiye in Gaziantep and tried to compare the written works of Proverbs and Idioms that passes from Sufism to Our Language by Abdülbaki Gölpınarlı (İnkılâp bookstore, 2004) and the Proverbs of Turkey's own language by Nurettin Albayrak (Kapı publishing, İstanbul, 2009), Turkish Proverbs in the past (Türkiye İş publishing, İstanbul, 1972) by Aydın Oy, The Proverbs and Idioms at regiond accent which was prepared by Turkish Language Institution I-II (Ankara, 2009, the fourth Publishment) and also dictionary of Proverbs and Idioms I-II by Asım Aksoy. We noticed that all proverbs which were gathered together were in these sources. 30 However, one of them could not identify the sources examined.

Anahtar kelimeler-Key words: Atasözleri, Fevzipaşa- of Proverbs, Fevzipaşa

Fevzipaşa'nın Kısa Tarihçesi

Osmaniye'nin Hasanbeyli ve Bahçe ilçeleri ile Gaziantep'in İslâhiye ilçesi arasında bulunan Keller (Fevzipaşa), Göçebe Türkmenlerin göç güzergâhı üzerinde bulunmakta idi. 18. Ve 19. yüzyılda Çukurova'da kışlayıp Uzunyaylada yazlayan Avşarlar, "Halep Türkmenleri Avşarları"nın torunlarıdır. Buradaki Avşarlar 18. Yüzyıldan itibaren asıl kışlak yeri olan Halep bölgesini bırakıp Çukurova'yı kışlak olarak

kullanmaya başlamışlardır (Sümer, 1999: 286). Fevzipaşa'ya ilk yerleşenler, 1800'lerin başında Suriye Türkmenlerine mensup Keller lakaplı (büyük ihtimalle Avşar boyuna bağlı) 3-4 hanelik küçük bir gruptur. Fevzipaşa'nın ilk ismi bu sebepten **Keller**dir. Bu gelenlerden önce burada başkalarının bulunmadığı tahmin edilmektedir. Kellere, daha sonra göçebe Türkmenlerden Sırkıntı aşiretine bağlı bir grup gelerek yerleşmiştir. Bugün hala nahiyede Sırkıntı lakaplı kişiler yaşamaktadır. Bölgede konuştuğumuz Sırkıntı ailesine mensup kişilerden öğrendiğimize göre dedeleri iskân sırasında Kellere (Fevzipaşa'ya) yerleştirilmiştir. "Benim dedemin adı Sırkıntı Ahmet'ti; babama ise sırkıntı Ökkeş derlerdi (Nuran Dağı). Cevdet Paşa, Mâ'rûzât adlı eserinde (s. 119-120, 124-125), Çukurova'da kışlayıp, Toroslar üzerinde kuzeye giderek yazlayan göçebeler arasında Afşarlar ve Sırkıntılı adında iki büyük Türkmen aşireti bulunduğunu söylemektedir (Yetişkin 2007: 5).

1865-66 yıllarında Derviş Paşa ve Cevdet Paşa'nın yönetiminde teşkil edilen ordu ve bu ordunun yaptığı reformlara Fırka-i İslâhiye denmektedir (Yıldırım 2006: 14). XIX. yüzyıla gelindiğinde ıslahat bölgesindeki belli başlı aşiretler şunlardır: Avşar, Varsak, Reyhanlı, Tâcirlü, Cerid, Sırkıntılı, Oruçlu, Karacalar, Yagbasan, Bozdoğan, Ulaşlı, Kapılı, Delikanlı, Çelikanlı, Kırıntılı, Lek, Hacılar, Karafaklı, Şihlar, Okçu İzzeddinlü, Amikî (Halaçoğlu, 1973: 3-5; Yıldırım 2006: 14). Sümer, Sırkıntıoğlunun Avşar beylerinden olduğunu bildirmektedir (Sümer, 1963: 85).

Yakın tarihte yapılmasına rağmen Fırka-i İslâhiye'nin icraatı bir askeri hareket gibi telakki edilmektedir. Hâlbuki 1865-1866 yıllarında Çukurova, Gâvur dağı (Cebel-i Bereket), Kurt dağı ve Kozan dağlarında devlet İdaresinin yeniden tesis eden Fırka-i İslâhiye, yalnız bir askeri tenkil hareketi olmayıp, bunun yanında bilhassa konar-göçer oymakların, iskân ve yerleşmelerinin de başarılı olduğu bir kuruluştur. Devlet tarafından teşkil edilen Fırka-i İslâhiye'nin esas gayesi, İskenderun'dan Maraş ve Elbistan'a; Kilis'ten, Niğde ve Kayseri'ye; Adana Eyaleti'nden, Sivas Eyaleti hududuna kadar olan bölgeler itaat altına almaktır. Ancak bunlardan birinci kısım yani, İskenderun'dan Maraş ve Elbistan'a kadar olan sahaların ıslah ve iskânı başarılı olmuştur. Diğer kısımların ıslahatı ve buradaki konargöçerlerin iskânı ise çok daha sonraları yapılabilmektedir (Halaçoğlu 1973: 2)

1926 yılında Mareşal Fevzi Çakmak'ın Malatya tren yolu hattının yerini tespit etmek için geldiği sırada Keller köyü halkı Fevzi Çakmak'tan buraya ismini vermesini istemişlerdir. Fevzi Çakmak bu isteği İçişleri Bakanlığına bildirmiş, 1928 yılında Fevzipaşa ismini almış, aynı zamanda bucak olmuştur. Bugünkü Fevzipaşa 1933 yılına kadar Cebel-i Bereket vilayetine bağlıydı. 1933 yılında Cebel-i Bereket vilayetinin kaldırılması ile yönetim bakımından Gaziantep valiliğine bağlanmıştır (<http://www.İslâhiye.gov.tr/fevzipasa.asp>).

Fevzipaşa'da Derlenen Atasözleri

Atasözleri, ilk söyleyicisi belli olmayan, yaşanmış bir takım olayların sonucunda ortaya çıkan tecrübe ile söylenen ve günümüze kadar gelen sözlerdir.

Türk dünyasında atasözü terimini karşılayan çeşitli terimler vardır. Çuvaşlarda "cumak", "samah", "oranlama", Altaylarda "ülger-comak"; Kazan'da "eski söz"; Kırım'da "kartlar sözü", "hikmet"; Doğu Türkistan'dan Kırım'a uzanan sahada "makal"; Türkistan, İran ve Afganistan'da nakıl; Doğu Türkistan'da "tabma", "ulular sözü"; Kerkükte "darb

kelam", "emsâl", "cümle-i hikemiyye", "deme", "demece", "deyişet", "eskiler sözü"; Anadolu'da bazı yörelerde "deyişet" ve "ozanlama" denildiği de görülmektedir (Sakaoğlu-Alptekin 2005: 159).

Geçmişte "sav" terimiyle karşılık bulan atasözleriyle ilgili Şükrü Elçin "XI. asırda Karahanlılar devrinde Doğu Türk ilinde, 'söz, haber, mesaj, nutuk, şöret, sey' manalarına gelen ve 'sa-' fiilinden türemiş, 'sab-, sav-' kelimesi XIV. Asırda İslâm tesirinde Kıpçak sahasında görülüyor" der (Elçin, 1986: 623).

Ömer Asım Aksoy ise atasözlerini şöyle tanımlar: "Atalarımızın uzun denemelere dayanan yargılarını, genel kural, bilgece düşünce ya da öğüt olarak düsturlaştırılan ve kalıplaşmış şekilleri bulunan kamuca benimsenmiş öz sözlerdir." (Aksoy 1965: 30).

Gaziantep'in İslâhiye ilçesine bağlı Fevzipaşa nahiyesinde derlediğimiz yaklaşık 480 atasözünü, Ömer Asım Aksoy'un Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 1-2 (İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1988); Türk Dil Kurumu'nun hazırladığı, Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II (Ankara, 2009, 4. Baskı); Aydın Oy'un Tarih Boyunca Türk Atasözleri (Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 1972); Nurettin Albayrak'ın Türkiye Türkçesinde Atasözleri (Kapı Yayınları, İstanbul, 2009) ve Abdülbaki Gölpınar'ın, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri (İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2004) adlı eserleri tarayarak karşılaştırdık. Derlediğimiz atasözlerinin birçoğunun bu kaynaklarda mevcut olduğunu gördük. Ancak derlediğimiz atasözlerinden 28 tanesinin bu kaynaklarda olmadığını tespit ettik. Bu atasözlerinden birisi ise kısmen mevcuttu. Bir tanesinde ise atasözü eksik olarak verilmiş ve açıklaması yapılamamıştı. Bu iki atasözünü de alarak inceledik.

Birinci atasözümüz "**Oduncunun gözü omçada, değirmencinin gözü suda.**" Bu atasözünü bir benzerine Nurettin Albayrak'ın hazırladığı Türkiye Türkçesinde Atasözleri adlı eserde rastlamaktayız: Oduncunun gözü omçada, dilencinin gözü çomçada (Albayrak, 2009: 729). Bu atasözünün birinci yargısı aynı olmakla birlikte ikinci yargısı değişmiştir. Bunun sebebi derlendiği coğrafyaların farkı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

İkinci ise **Öküz öldü, kağrı sindi.** şeklinde derlediğimiz atasözümüzdür. Nurettin Albayrak'ın hazırladığı atasözleri sözlüğünde Öküz öldü, kanı sindi (Albayrak 2009:744) şeklinde eksik ve yanlış verilen bu atasözünün açıklamasının sonunda soru işareti (?) konularak açıklamanın şüpheli olduğu belirtilmiştir.

Bölgede derlediğimiz 30 atasözünü şu noktalarda inceledik:

- A. İncelediğimiz kaynaklarda tespit edilemeyen atasözleri,
- B. Atasözlerindeki kelime sayısı,
- C. Kelimelerin kökeni ve kelime türü,
- D. Yerel ağzda görülen kelimelerin incelenmesi.

A. İncelediğimiz Kaynaklarda Tespit Edilemeyen Atasözleri

1. Adamdan eşek olmasa, adama güç yetmez (Mustafa Çetin).

İnsanoğlu her zaman kendini düşünmüştür. Nankörlük insanoğlunun yaratıldığı

günden itibaren değişmez sıfatı olagelmıştır. Yapılan bir iyiliğe karşı, çocuk kötülükle cevap vermek, insanın atamadığı huylarındandır. Sanki bu, insanda değişmez bir hâldir. Bu bakımdan insanoğlu güvensizdir, ona karşı daima dikkatli olunmalıdır.

2. Ağacı güçlü olanın, kulu (kolu) güçlü olur (Hamza Dağı).

Maddî ve manevî yönden güçlü kişilerin kapısındaki kulların bile gücü vardır. Güçlü kişiler sadece kendilerine değil çevresindeki insanlara da destek olarak toplum içinde rahat ve huzurlu yaşamalarını sağlarlar.

3. Akrabanın bacağı gevilcenli olur (Mustafa Kuşçu).

Yabancıdan kötülük gelmez, akrabadan daha çok zarar görür. İnsanlar, en çok çevresindeki insanları kıskanırlar ve onların maddî ve manevî açıdan belli yerlere gelmelerini istemezler. Yakın akrabalar birbirlerini çekemez. Gaziantep bölgesinde gevelemek yemek manasında kullanılır.

4. Anadan gerek yüleği, neylesin kösüre bileği (Nuran Dağı).

Bıçağın demiri iyi değilse, bıçağı ne kadar bileylersen bileyle keskinleşmez. Yani, özü sağlam olmayan köksüz insanlar ne kadar yüksek mevkilere gelse de erdemli insan olamazlar. Özünde, kökünde soyluluk olmayanlar, soylu insanların taşıdığı erdemlere ulaşamazlar.

5. Ark altında bostanlık bağışlamak kolay (Hatun Çetin).

İnsanlar kendilerine ait olmayan şeyleri başkasına vermekte cömerttir. Kendisinin olmayanı bir şeyi bağışlamak kolaydır.

6. Artık içen altın bulsun (Hatun Çetin).

Bu atasözü Nurettin Albayrak'ın hazırladığı Türkiye Türkçesinde Atasözleri adlı eserde Artık içen altın bulur (Albayrak 2009: 174) şeklinde verilmiş ancak anlamı bilinmediği için açıklanmayarak soru işareti (?) ile gösterilmiştir.

Eskiden mutfak eşyaları bu kadar çok olmadığı için insanlar aynı kaptaki yiyip içerlerdi. Çocuklar aynı tasta su içmek istemeyince bu atasözü söylenirdi. Suyun evlere kadar henüz gelmediği dönemlerde taşınarak getirilmiş olan suyun israf edilmemesi için söylenmiş atasözümüzdür.

7. Bırak sarhoşu, başı değene kadar gitsin. (Hamza Dağı).

Sarhoş insanlarla uğraşma. Onlara yol göstermeye kalkışma. Çünkü sarhoş insanın bilinci yerinde olmayacağı için, onlara verilen öğütleri anlamaz ve uygulamazlar. Bu atasözünü Albayrak'ın hazırladığı sözlükte, Bırak sarhoşu kendi yıkılsın şeklinde görmekteyiz (Albayrak, 2009: 244).

8. Bir duvar yık da helikliyleyim. (Hatun Çetin).

Ortalığı karıştıran dedikoducu insanlar için kullanılan bu atasözü ile bir aileye veya bir işin içine nifak sokmak manasında kullanılmaktadır.

9. Bugünün yumurtası yarının tavuğundan yeğdir. (Nuran Dağı).

Benzer manalara gelen atasözlerimizi diğer kaynaklarda da görmekteyiz: Bugünkü tavuk yarınki kazdan iyidir (TDK 2009:). Elde edilmiş bir kazanç beklenen, umulan, daha büyük bir kazanca feda edilemez.

10. Çala çala bir havaya döner. (Hamza Dağı).

İnsanlar bir zanaatı bir anda öğrenemezler. Bilgi ve tecrübe çalışma ve sabırla olur.

11. Çam ağacından odun, abdal kızından gelin olmaz. (Nuran Dağı).

Çam ağacı çabuk yanar ve ısısı zayıftır. Soylu olmayan kadınlar görgü ve ahlak bakımından zayıf oldukları için aile saadeti uzun sürmez.

12. Çoban yollamayan köpek yallamayan adamın kızını alma. (Hamza Dağı).

Köksüz ve cömert olmayan insanlarla akraba olunmamalıdır. Fakirlere ve hayvanlara cömert davranmayan insanlarla kurulacak dostluklar ve akrabalıklardan fayda gelmez.

13. Dağa gidenin işini, kabiş (kabak) keçinin yaşını Allah bilir. (Nuran Dağı).

Zor bir göreve giden insanın ne zaman döneceğini kimse bilemez. Sıkıntı çekmiş insanın fiziki görüntüsü yaşlılarından daha kötü olabilir.

14. Deliyi salmışlar düğüne bekle ki dönsün evine. (Nuran Dağı).

Aklı başında olmayan insanlardan mantıklı davranışlar beklemek yersizdir. Bir işin ehli olmayan insanlara görev verilmemelidir.

15. Eli it çanağında yunmuş. (Hatun Çetin).

Yaptığı güzel ve iyi işler hiçbir zaman takdir edilmeyen insanlar sitem etmek için bu sözü söylerler.

16. Er sözü, el sözüne benzemez. (Nuran Dağı).

Yiğit insanların sözü kim olduğu belli olmayan insanların sözüne denk değildir. Yiğit adam bir sözü bir kere söyler ve verdiği sözü yerine getirir. Yabancı insanların ise sözüne güven olmaz.

17. Er dediğinin yüzü gölgeli olmalı. (Hatun Çetin). Gölgeli yüz: sert olmak.

Delikanlı insanlar her zaman ciddi ve sert mizaçlıdırlar. Hafiflik ve cıvıklık yapmazlar. Ayrıca gözleri hep yer baktığı için yüzlerine gölge gelir. Böyle insanlar başkalarını namusuna yan bakmazlar. Başları eğik olduğu için penceredeki, sokaktaki kadınlara ve kızlara bakmazlar, onları rahatsız etmezler.

18. Eşek anıra anıra kurda karşı gelirmiş. (Nuran Dağı).

Davranışlarının kendisine ne kadar zarar vereceğini kestiremeyen insanlar, gözünü kırpmadan gider kendisini öldürecek kişileri bulurlar.

19. Eşek kaçtı, kürtün düştü. (Hamza Dağı).

Kavga ortamında suçlu kişi suçunu gizlemek için bağırıp çağırarak kavga ortamında kaçır. Suçunu bilen kişi bağırıp çağırarak ortamı terk eder. Bu durumda yaptığı davranışın sebebini açıklamadan ortamdaki ayrılan kişi için suçun kimde olduğu anlaşılır, manasında kullanılır.

20. Gelin geldi de, kele kele demesi kaldı. (Nuran Dağı).

Olmamış bir işin sonuçları ile ilgili plan yapmak gereksiz bir davranıştır.

21. İt gibi git kurt gibi gel. (Hamza Dağı).

İşe gönderilen bir çocuğun, işi çabuk ve korkusuz bir şekilde yapması için söylenir.

22. İt yesin ciğer. (Hatun Çetin)

Hikâyesi kısaca şöyledir: Kaynanasından kurtulmak isteyen gelin, kocasından annesini öldürüp ciğerini sökerek getirmesini ister. Annesini öldürüp ciğerini söken

delikanlı koşarak evine giderken ayağı takılıp düşer. Annesinin ciğeri dile gelerek “ Oğul bir yerin acıdı mı?” diye sorar. Yörede anneler çocuklarına ufacık dahi bir zarar gelse ciğerim yandı derler. Anneler çocuklarının saadeti için kendi canlarını feda etmekten çekinmezler.

23. Kendi başını boyayamaz, oturmuş el başı boyar. (Hatun Çetin).

Kendi derdine çare bulamayan başkasının sorunlarını çözmeye çalışmamalıdır.

24. Kız kocaya gidesi olursa, kapları birbirine çalar. (Nuran Dağı).

Evlenmek isteyen genç kızlar bu isteklerini büyüklerine söyleyemeyince gereksiz yere evde huzursuzluk çıkarırlar.

25. Kuduz it ne kendini nede ısırduğun iflah eder. (Hamza Dağı).

Kötü niyetli insanlar çevresindeki insanlara zarar verdiği gibi kendi sonunu da hazırlarlar.

26. Oduncunun gözü omçada, değirmencinin gözü suda. (Hatun Çetin).

İnsanoğlu her zaman kendi menfaatini ön planda tutar. Kendi işlerinin yürümesini temine çalışırlar.

27. Öküzü öğür (çift)olmayanın, yağrısı yara olur. (Hatun Çetin).

Öküzü çift olmayan insan çift sürerken zorlanacağı için sırtı yara olur. Maddi durumu zayıf insanlar hayat karşısında zorlanırlar.

28. Öküz öldü, kağını sindi. (Hamza Dağı).

Nurettin Albayrak'ın hazırladığı atasözleri sözlüğünde Öküz öldü, kanı sindi (Albayrak 2009:744) şeklinde eksik ve yanlış verilen bu atasözünün açıklamasının sonunda soru işareti (?) konularak açıklamanın şüpheli olduğu belirtilmiştir. Atasözünün bizim derlediğimiz şeklinin daha doğru olduğunu düşünmekteyiz. Anlamı da bir grubun lideri ölür, grup başsız kalırsa, grup dağılır.

29. Pusat vurmakla eşek at olmaz. (Nuran Dağı).

Giyim kuşam sadece dış görünüşü değiştirir. İnsanlık değerlerinden yoksun bir kişi en güzel giysileri de girse, en yüksek mevkilere de geçse değerini yüceltmemiş olmaz.

30. Yırtılmadan giyene acıkmadan yiyene dağ dayanmaz (Hamza Dağı).Elindeki varlığın kıymetini bilmeyip malını israf edenler bir gün muhtaç duruma düşerler.

B. Atasözlerindeki kelime sayısı

İncelediğimiz 30 atasözünde 142 kelime tespit ettik. Bu kelimelerin 128 tanesi Türkçe, dokuz tanesi Arapça ve beş tanesi de Farsça kökenlidir. Atasözlerindeki kelimelerin yaklaşık %91'ı Türkçe, %6'sı Arapça, %3 de Farsça kökenlidir. Atasözlerindeki kelimelerin ekseriyetinin Türkçe olmasının sebebi yöre halkının uzun süre konar-göçer bir hayat sürmesi sebebiyle özünü koruyarak Arapça ve Farsçanın etkisinde kalmamasıdır

C. Kelimelerin kökeni ve kelime türleri

Aşağıdaki tabloda incelediğimiz kelimeler Hasan Eren'in Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü (Ankara 1999), Mehmet Kanar'ın Etimolojik Osmanlı Türkçesi Sözlüğü (İstanbul, 2005) ve Türk Dili Kurumu Türkçe Sözlük (Ankara, 2005) esas alınarak incelenmiştir.

	Kökeni	İsim	Fiil			
Abdal	Arapça	X		Daya-	Türkçe	X
Aç	Türkçe	X		De-	Türkçe	X
Adam	Arapça	X		Değ-	Türkçe	X
Ağaç	Türkçe	X		Değirmen	Türkçe	X
Ahmak	Arapça	X		Deli	Türkçe	X
Akraba	Arapça	X		Döğ-	Türkçe	X
Al-	Türkçe		X	Dön-	Türkçe	X
Allah	Arapça	X		Duvar	Türkçe	X
Alma-	Türkçe		X	Düğün	Türkçe	X
Alt	Türkçe	X		Düş-	Türkçe	X
Altın	Türkçe	X		El	Türkçe	X
Ana	Türkçe	X		El(yabancı)	Türkçe	X
Anır-	Türkçe		X	Emmi	Türkçe	X
Ark	Türkçe	X		Er	Türkçe	X
Artık	Türkçe	X		Eşek	Türkçe	X
At	Türkçe	X		Et-	Türkçe	X
Avrat	Arapça	X		Ev	Türkçe	X
Bacak	Türkçe	X		Gel-	Türkçe	X
Bağışla-	Türkçe		X	Gelin	Türkçe	X
Baş	Türkçe	X		Gerek	Türkçe	X
Bekle-	Türkçe		X	Gev-	Türkçe	X
Benze-	Türkçe		X	Gevilcen	Türkçe	X
Bırak-	Türkçe		X	Gibi	Türkçe	X
Bil-	Türkçe		X	Git-	Türkçe	X
Bileği	Türkçe	X		Giy-	Türkçe	X
Bir	Türkçe	X		Giy-	Türkçe	X
Birbiri	Türkçe	X		Göğüs	Türkçe	X
Bostan	Farsça	X		Gölge	Türkçe	X
Boya-	Türkçe	X	X	Göz	Türkçe	X
Boya	Türkçe	X		Güç	Türkçe	X
Bu	Türkçe	X		Güven-	Türkçe	X
Bul-	Türkçe		X	Gün	Türkçe	X
Ciğer	Farsça	X		Hava	Arapça	X
Çaba	Türkçe	X		Helikle-	Türkçe(?)	X
Çal-	Türkçe		X	Isır-	Türkçe	X
Çam	Türkçe	X		İç-	Türkçe	X
Çanak	Türkçe	X		İflah	Arapça	
Çoban	Farsça	X		İş	Türkçe	X
Da	Türkçe	X		İt	Türkçe	X
Dağ	Türkçe	X		Kabiş(Kabak)		T ü r k ç e
				X		

Kaç-	Türkçe	X	
Kadar	Türkçe	X	
Kağnı	Türkçe	X	
Kal-	Türkçe		X
Kap	Türkçe	X	
Karşı	Türkçe	X	
Kaygı	Türkçe	X	
Kazan	Türkçe	X	
Keçi	Türkçe	X	
Kele	Türkçe	X	
Kendi	Türkçe	X	
Kız	Türkçe	X	
Ki	Türkçe	X	
Koca	Türkçe	X	
Kol	Türkçe	X	
Kolay	Türkçe	X	
Koyun	Türkçe	X	
Köpek	Türkçe	X	
Kösüre	Türkçe	X	
Kuduz	Türkçe	X	
Kul	Türkçe	X	
Kurt	Türkçe	X	
Kürtün	Türkçe	X	
Ne	Türkçe	X	
Ne de	Türkçe	X	
Neyle-	Türkçe		X
Odun	Türkçe	X	
Ol-	Türkçe	X	
Omça	Türkçe	X	
Otur-	Türkçe	X	
Öğür	Türkçe	X	
Öküz	Türkçe	X	
Öl-	Türkçe	X	
Para	Farsça	X	
Pusat	Arapça	X	
Sal-	Türkçe	X	
Sarhoş	Farsça	X	
Sil-	Türkçe		X
Sin-	Türkçe		X
Söz	Türkçe	X	
Su	Türkçe	X	

Taş	Türkçe	X	
Tavuk	Türkçe	X	
Var-	Türkçe		X
Vur-	Türkçe		X
Yağır	Türkçe	X	
Yakın	Türkçe	X	
Yal	Türkçe	X	
Yara	Türkçe	X	
Yarın	Türkçe	X	
Yaş	Türkçe	X	
Ye-	Türkçe		X
Yeğ	Türkçe	X	
Yeğni	Türkçe	X	
Yet-	Türkçe		X
Yık-	Türkçe		X
Yırt-	Türkçe		X
Yol	Türkçe	X	
Yu-	Türkçe		X
Yumurta	Türkçe	X	
Yüleği	Türkçe	X	
Yüz	Türkçe	X	

C. Bazı yerel kelimelerin incelenmesi

1. Artık: Artmak, su içilen kaptaki suyun kalan kısmı. Karşımıza ilk olarak Orhun Yazıtlarında çıkan bu kelime artuk şekline ve fazla anlamında kullanılmaktadır (Tekin, 2008: 123). Divan-ü Lüğati't Türk'te art- şekline ve artmak anlamında kullanılmaktadır (Divan-ü Lüğat'it Türk C. III, çev. Besim Atalay 2006: 425). Yozgat'ın Sorkun ve Tokat'ın Reşadiye ilçelerinde artıh şeklinde görülen bu kelime fazla anlamına gelmektedir (Derleme Sözlüğü I, 1993:334).

2. Gevilcen: Ateş karşısında fazla ısınmaktan yüz, el ve bacaklarda

meydana gelen kırmızı benekler (Derleme Sözlüğü VI, 1972: 2011–2012).

3. Hellikle-: 1. Duvar örerken büyük taşların arasına, boşluklara konulan ufak taş parçaları. (Derleme Sözlüğü VII: 2333)

4. Kabiş (Kabış): 1.Boynuzu çıkmayan küçükbaş ya da büyükbaş hayvan. 2. Kel. (Derleme Sözlüğü VIII: 1975: 2583). Kabak kelimesinin şekil değişikliğine uğramış halidir. Divan-ü Lügati't Türk'te kabak (g) şeklinde görülmektedir (Divan-ü Lügat'it Türk C. I, çev. Besim Atalay 2006: 382). Kabak Kelimesi eski Türkçeden beri görülen Türkçe kökenli bir kelimedir (Eren, 1999: 276). Ayrıca Tonyukuk Yazıtında kabış- şeklinde geçen bu fiil 1.toplanmak bir araya gelmek, 2. politik ve askeri ittifak yapmak manalarına gelmektedir (User, 2010:365).

5. Kele kele: 1. "Ayol, hey, yahu" anlamında ünlem. 2.Kız ya da kadın çığırma ünlemi. 3.Güzel, iyi. 4. Sürülmemiş tarla. 5. Boğa. . (Derleme Sözlüğü VIII: 1975: 2725).). Orhun Yazıtları ve Divan-ü Lügati't Türk'te görülen kel- (gel-) fillinden türemiş olabilir (?) (Tekin, 2008: 149; Divan-ü Lügat'it Türk C. I çev. Besim Atalay, 2006: 26).

6. Kösure: Kesici araçları bilemeye yarayan bir çeşit taş, bileği taşı. (Derleme Sözlüğü VIII: 1975: 2978). Divan-ü Lügati't Türk'te kösür- (atın ayakları kösteklendi) anlamında kullanılmaktadır (Divan-ü Lügat'it Türk C. II çev. Besim Atalay, 2006: 78). Köstek kesmekten geliyor olabilir (?).

7. Kürtün: Eşek, katır gibi yük hayvanlarına vurulan samansız semer (TDK Türkçe Sözlük, 2005:1287; Derleme Sözlüğü VIII: 1975: 3046–3047). Hasan Eren kelimenin eski Kıpçakçada da kürtün şeklinde kullanıldığını söylemektedir (Eren, 1999: 276).

8. Ögür: 1. Göğüs. 2. Aynı yaşta olanlar, yaşıt. 3. Arkadaş, dost, eş.4. Birbirine benzeyen, aynı türden olan. 5. Birbirinden ayrılmayan, birbirine alışık, yakın (insan ya da hayvan). 6. Yoldaş, arkadaş. (Derleme Sözlüğü IX, 1977: 3321). Divan-ü Lügati't'te ögür şeklinde geçmektedir ve koyun, deve, geyik gibi hayvanların toplu halde bulunması, bunların sürüsü, bölük anlamına gelmektedir (Divan-ü Lügat'it Türk C. III çev. Besim Atalay, 2006: 6).

9. Omça: Çam kütüğü (Derleme Sözlüğü IX, 1977: 3280).

10. Pusat: 1.araç; 2.silah aracı. Yerel ağızlarda, giysi, elbise anlamlarında kullanılmaktadır (Derleme Sözlüğü IX, 1977: 3490). Hasan Eren kelimenin kökeninin Arapça olduğunu söylemektedir (Eren, 1999: 340).

11. Sırkıntı: 1.Yoğurt, pekmez, su gibi sıvıların kaplarından sızan son damlalar, sızıntı. 2.Sıvıların kapta bıraktığı tortu. 3.Kocamış erkeğin son çocuğu. Sız- fiilinden gelmiş olma ihtimali yüksektir. (Derleme Sözlüğü X, 1978: 3617).

12. Sin-: Derleme yaptığımız bölgede, çekinmek, korkmak anlamında kullanılır. Derleme Sözlüğünde "ölü gömülen yer" olarak verilmiştir (Derleme Sözlüğü X, 1978: 3637). Divan-ü Lügati't'te sing biçiminde görülen bu kelime sinmek, hazmedilmek; işlemek, girmek; saklanmak, sahibine sormadan bir yere girip sinmek manalarına gelmektedir (Divan-ü Lügat'it Türk C. III çev. Besim Atalay, 2006: 391). Bu fiil Fevzipaşa'da Divan-ü Lügati't Türk'teki anlamıyla kullanılmaktadır.

13. Yağrı: 1. Yük ve binek hayvanının sırtında, eğer ve semerin açtığı yara. 2.Sırt

(Derleme Sözlüğü XI, 1979: 4119). Divan-ü Lügati't'te yağrınla- şeklinde ve yan, sırt manalarına gelmektedir (Divan-ü Lügat'it Türk C. III çev. Besim Atalay, 2006: 343).

14. Yeğ: İyi (Derleme Söz XI, 1979: 4221). Bilge Kağan yazıtında yeg şeklinde gördüğümüz bu kelime anlam ve şekil değişikliğine uğramadan günümüze kadar gelmiştir (Tekin, 2008: 187). Divan-ü Lügati't Türk'te de yeg şeklindedir (Divan-ü Lügat'it Türk C. I, çev. Besim Atalay, 2006: 59).

15. Yu-: Yıkamak, yıkanmak (Derleme Söz XI, 1979: 4320). Divan-ü Lügati't Türk'ten günümüze kadar şekli ve anlamı hiç değişmeden gelmiştir (Divan-ü Lügat'it Türk C. III, çev. Besim Atalay, 2006: 66).

16. Yüleği: Ustura, Keskinlik (Derleme Söz XI, 1979: 4329). Divan-ü Lügati't'te yüligü şeklinde gördüğümüz bu kelime saç tıraş eden ustura anlamında kullanılmaktadır (Divan-ü Lügat'it Türk C. III, çev. Besim Atalay, 2006: 90).

Sonuç

Atasözlerindeki kelimelerin yaklaşık % 91'ı Türkçe, % 6'sı Arapça, % 3 de Farsça kökenlidir. Atasözlerindeki kelimelerin ekseriyetinin Türkçe olmasının sebebi yöre halkının uzun süre konar-göçer bir hayat sürmesi sebebiyle özünü koruyarak Arapça ve Farsçanın etkisinde kalmamasıdır. Yu- bileği, gibi bazı arkaik özelliğe sahip kelimelerin eski Türkçedeki anlamını muhafaza ederek günümüze kadar aktarılması yöre halkının dış kültürlerle kapalı olduğunun bir göstergesi olsa gerektir. Bazı kelimelerin Fevzipaşa'da yaşayan halkın tamamına yakını 1865-1886 yıllarında Fırka-i İslâhiye adıyla bilinen iskân projesiyle yerleşik hayata geçmişlerdir.

Kaynak Şahıslar

- Hatma Dağı: 1933, Gaziantep/İslâhiye/Fevzipaşa doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, çiftçi.
 Hatun Çetin: 1925, Gaziantep/İslâhiye/Fevzipaşa doğumlu, okuma-yazma bilmiyor, ev hanımı.
 Mustafa Çetin: 1948, Gaziantep/İslâhiye/Fevzipaşa doğumlu, lise mezunu, emekli, çiftçi.
 Mustafa Kuşçu: 1930, Gaziantep/İslâhiye/Fevzipaşa doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, çiftçi.
 Nuran Dağı: 1944, Gaziantep/İslâhiye/Fevzipaşa doğumlu, okuma-yazma biliyor, ev hanımı.

Kaynakça

- Aksoy, Ömer Asım. (1988), Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-II, İstanbul: İnkılap Kitabevi,
 Albayrak, Nurettin (2009), Türkiye Türkçesinde Atasözleri, İstanbul: Kapı Yayınları.
 Bölge Ağızlarında Atasözleri ve Deyimler I-II (2009), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları (4. Baskı).
 Derleme Sözlüğü I, (2. Baskı 1993), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü VI (1972), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü VII (1974), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü VIII (1975), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü IX (1977), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü X (1978), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Derleme Sözlüğü XI (1979), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
 Elçin, Şükrü (1986), Halk Edebiyatına Giriş, Ankara: Akçağ Yay.
 Eren, Hasan (1999), Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara: Bizim Büro Basım Evi.
 Gölpınarlı, Abdülbaki (2004), Tasavvufun Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, İstanbul: İnkılap Kitabevi, İstanbul.
 Halaçoğlu, Yusuf (1973). "Fırka-İslâhiye ve Yapmış Olduğu İskân", Tarih Dergisi, S. 27, s. 1-20.
<http://www.İslâhiye.gov.tr/fevzipasa.asp>

- Kaşgarlı Mahmud. Divanü Lügat-it Türk I-VI, çev. Besim Atalay (2006), Ankara: Türk Dil Kurumu Yay. Oy, Aydın (1972), Tarih Boyunca Türk Atasözleri, İstanbul Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Sakaoğlu, Saim, Ali Berat Alptekin (2005), Türk Halk Edebiyatı Ders Notları, Konya.
- Sümer, Faruk. (1963). "Çukurova Tarihine Dair Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın 2.Yarisına Kadar), TAD. , s. 1- 111.
- Sümer, Faruk. (1999). Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilatı, Destanlar, İstanbul, Türk Dünyası Araştırma Vakfı.
- Talat, Tekin.(2008). Orhon Yazıtları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkçe Sözlük (2005), Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- User, Hatice Şirin (2010). Köktürk ve Ötüken Uygur Kağanlığı Yazıtları, Konya: Kömen Yayınları.
- Yetişkin, Mehmet. (2007). Osmanlının Son Döneminde Maraş, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, S. 67-68-69, C. XXIII, Mart -Temmuz-Kasım,
- Yıldırım, Faruk (2006). Adana ve Osmaniye İlleri Ağızları, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

1 Dr. Fahri Dağı, fahridagi@gmail.com

11 Bu makale 3-6 Mayıs 2012 tarihleri arasında yapılan1. Uluslararası Niğde Dil, Kültür Ve Tarih Sempozyumu'nda sunulmuştur.

Kelimelerin Kalbi

Kibar AYAYDIN

Bir kitabı okurken, bir metni tahlil ederken anlamlarını çıkaramadığım pek çok kelime için ilk müracaat edeceğim eserler sözlüklerdir. Günümüz okuyucusu için ne anlam ifade ettiğini bilemediğim “sözlük okuma”, benim için ayrı bir önem arzeder. İnsan kelimelerle düşünen bir varlıktır. Düşüncelerini kelimelerden müteşekkil olan cümle kalıplarıyla ifade eder. Her cümle, farklı anlam yumaklarıyla örülmüş olan paragrafların, küçük birer parçasıdır. Paragrafları çözmek, bu yumaklardan yeni mana ve anlam hücreleri inşa edebilmek için; metnin tamamına nüfuz etmek gerekir. Bu da ancak anlamları bilinmeyen kelimelerin öğrenilmesiyle mümkündür. Anlamlarını bilemediğimiz kelimeler, zihnimizde belli bir tasavvura dönüşemez. Böyle olunca da metinde verilmek istenen mesajın algılanması güçleşir. Mesajların doğru algılanabilmesi ise ancak kelime, kavram ve terim bilgimizin yeterli düzeyde olmasına bağlıdır. Bunları öğrenmek içinde ilk müracaat edilecek kaynaklar sözlüklerdir.

Sözlükleri bir dilde kullanılan kelimelerin envanteri olarak gören Sözlük bilimi(Leksikoloji) uzmanı Ahmet Topaloğlu, sözlüğü şu şekilde tanımlar: “Bir dilin ya da bir dilin bir bölümünün kelime ve deyimlerini genellikle alfabe sırasına, bazen de konu yahut kavram alanlarına göre ele alarak aynı dille tanımlarını yapan, örnek vererek açıklayan veya başka bir dildeki karşılıklarını yazan kitap. Bir dilde kullanılan kelimelerin herkes tarafından bilinmesi ve doğru olarak kullanılması mümkün değildir. İnsanlar eski çağlardan beri konuştukları dilin kelimelerini merak etmişler ve bunları araştırmışlardır. Bu araştırmalar giderek bazı kelime listelerinin oluşmasına yol açmıştır. Böylece sözlükler bir dilin kayıt defteri olma özelliğini kazanmış ve önemi de böylece anlaşılmıştır.”

Anlam Okyanusları

Anlamını bilmediğim pek çok kelimeyi sözlükler vasıtasıyla öğrendiğimiz bir hakikattir. Sözlükler bu yönüyle benim vazgeçilmezlerim arasındadır. Nasıl vazgeçebilirim ki, okuduğum bir kitabın sayfaları arasında, gözlerime kırmızı ışık yakan kelimeler, bana geçit vermez, “dur”, “dikkat” der. Biraz bekle, beni bilmeden, beni çözümlenmeden, diğer cümlelere geçersen, sana vermeyi düşündüğüm o büyük sırrı çözeceksin. Eğer büyük anlam okyanuslarına erişmek istiyorsan, o kelimelerin anlamlarını öğrenmen gerek. Mana incilerine giden yol unutma ki sözlüklerden geçer. Sanki bir bilmece değil mi? Ya da bir labirent. Bakış açımıza göre bunu anlamlandırmak mümkündür. Siz deyin labirent ben diyeyim bilmece ya da bulmaca. Önemli olan bu yöndeki isteklerimizin samimi olmasıdır. “Aşkın Diyalektiği” isimli eserin yazarı fikir adamı ve romancı Rasim Özdenören bu yöndeki samimiyetini şöyle ifade eder: “Sözlükler benim başucu kitaplarım mesabesinde. Onlara yalnızca bilmediğim kelimelere bakmak için müracaat etmem, çoğu kez bildiğim kelimelere de baktığım olur. Kelimenin kullanımında üzerine tereddüt ettiğim her defasında sözlüğe mutlaka bakarım, üşenmem.”

Sözlüklere bakmak, onları okumak için mutlaka bir sebep aramaya da gerek yok. Kelime dağarcığımızı ve kültür düzeyimizi artırmak için bile sözlükler okunabilir. Sözlük okumak bana bulmaca çözümü gibi gelir. Bu bulmacanın çözümü, bu şifrelerin ifşası insana müthiş bir haz verir. Bilmediğimiz kelimelerin anlamlarını öğrenip hayata onların kazandırdıklarıyla bakmak, okuduğumuz bir metni farklı açılardan yorumlayabilmek, sözlüklerin bize kazandırdıkları arasındadır. Orhan Okay Hoca, “Çocukluğumdan beri her çeşit sözlükle dostluğum oldu. Fakülteden hocam Rahmeti Arat’ın iki sözü de hiç kulağımdan eksik olmaz. Biri, galiba Kilisli Rifat’tan naklen ‘Lûgate yiğitlik olmaz’. İkincisi, ‘Bilmediğin kelimeye bak, ama bildiğine iki kere bak!’ Ben bu sözü biraz daha abartarak, şüphelendiğim zaman bildiğimi ve bilmediğimi belki on sözlükte aradığım olur. Sözlükler değer olarak, telif etme güçlüğü olarak benim erişemediğim bir yüksekliktedir. Kelimelerin, kavramların hatta nesnelere kusursuz tarifleri nasıl yapılır, şaşar dururum” cümlelerinde insanı düşünmeye sevkeden, oldukça manalı ifadeler bulunduğu görülür.

Sözlüklerim

Masamın hemen yanı başındaki rafta sıralanmış sözlükler, her kitap okuyuşumda bana içten bir merhaba derler. Ferit Devellioğlu’nun “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat”i, leksikografi kurallarına göre hazırlanmış ilk sözlük olan; büyük dilci ve sözlük bilimcilerden Şemsettin Sami’nin Kâmûs-i Türkî’si, Abdullah Yeğin’in özellikle Risale-i Nur okumalarında elimden düşürmediğim “Osmanlıca-Türkçe Yeni Lûgat”i, Türk Dil Kurumu’nun iki cilt halindeki “Türkçe Sözlük”ü, İnsan Yayınları’nın çıkardığı “Alternatif Düşünceler Sözlüğü”, Azra Erhat’ın “Mitoloji Sözlüğü”, Bedia Akarsu’nun “Felsefe Terimleri Sözlüğü”, Raif Necdet Kestelli’nin “Resimli Türkçe Kamus”u İskender Pala’nın “Atasözleri Sözlüğü ile Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü”, Prof. Dr. Ahmet Topaloğlu’nun “Dil Bilgisi Terimleri Sözlüğü”, Süleyman Hayri Bolay’ın “Felsefi Doktrinler Sözlüğü”, Ömer Asım Aksoy’un iki cilt halindeki “Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü” İsmet Zeki Eyuboğlu’nun “Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü”, Tahir-ül Mevlevî’nin “Edebiyat Lûgati”, Midhat Seroğlu’nun “Osmanlı Tarih Lûgati”, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları arasından çıkan “Dini Kavramlar Sözlüğü”, Seyfettin Altaylı tarafından hazırlanmış iki cilt halindeki “Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü”, Remzi Öncül’ün “Eğitim ve Eğitim Bilimleri Sözlüğü”, Cem Dilçin’in Türk Dil Kurumu Yayınları arasından çıkmış olan “Yeni Tarama Sözlüğü”, Kültür Bakanlığı Yayınları’ndan “Karşılaştırmalı Lehçeler Sözlüğü” Mehmet Zeki Pakalın’ın “Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü”...

Bu kadar çeşit sözlüğü görüp de aman efendim bunlar da neyin nesi, bir tane yetmez mi diyenlere maalesef çok rastladım. Ama benim de onları ikna etmek, onlara sözlük okumanın ehemmiyetini şöyle ayak üstü anlatmak gibi bir niyetim yok zaten. Ki anlatmaya kalksam, “hocam bu kadar sözlüğü okudun mu?” Sorusuyla yine muhatap olacağım için. Onlara Nursel Duruel’in sözlüklerle ilgili dikkat çekici şu ifadeleriyle cevap vermek en doğru yol olsa gerek. “Sözlük, yalnızca ihtiyaç duyduğumda baktığım kaynak değil, dil içinde yatay ve dikey yolculuklara çıkmaya, dilin zaman içindeki serüveninden kendimce ipuçları derlemeye olanak veren, son derece çekici bir kitap

türüdür benim için. Sözlük karıştırmaya, bir de çeşitli çağlara ilişkin haritalara bakmaya doyamam. Elimde bitirmem gereken bir iş varsa zorunlu olmadıkça sözlüklere el sürmemeye çalışırım. Bilirim ki, sözlük kapağını açtığım anda işi unutup sözcükler arasında avare dolaşmanın, türlü bağlantılar kurmanın çekimine kapılacağım." Bu içten ifadeler karşısında İnşallah aynı sorular bana tekrar sorulmaz. Umarım!

Bu arada elimin altında olmasını istediğim ama henüz temin edemediğim sözlüklerden de bahsetmek istiyorum. İlhan Ayverdi Hanımefendi'nin büyük emek ve sabır ürünü olarak hazırladığı "Misalli Büyük Türkçe Sözlük"ü diğer adıyla Kubbealtı Lügati, Yaşar Çağbayır'ın beş cilt halinde hazırladığı ve Ötüken Yayınevi tarafından basılan 5740 sayfalık "Ötüken Türkçe Sözlük"ü...

Bir vakitler Burç FM'de sözlüklerle ilgili Türkiye Yazarlar Birliği Onursal Başkanı Mehmet Doğan'ın bir sohbetini dinlemiştim. Doğan sözlüklerin bir okuyucu için neden çok önemli olduğunu net bir şekilde ortaya koymuş, bir evin kütüphanesinde olması gereken sözlüklerden bahsetmişti. Türk Edebiyatı dergisindeki bir yazısında da Doğan; "Sözlük okumak eski kültürümüzün bir parçası idi. Hatta kısmen ezberlemek de tahsilin ve sözlük bilgisinin bir yönü idi. Amerikalı siyahî Müslüman Malik el Şahbaz(Malcom X) mahpushanede sözlük okuyarak kendini geliştirdiğini" ifade eder. Günümüzde internet ortamının bulunduğu her yerde sözlüklere ulaşmak eskisinden daha kolay hale gelmiştir. Burada önemli olan sözlüğe bakma, araştırma işleminin okuyucu için bir refleks haline dönüşebilmesidir. Bu işin sistemini, bir disiplin haline getirememiş okuyucu için de hiçbir alternatifi önemi yoktur. O yine bildiğini okur ama sözlük okumaz.

Sözlük Okumak

Sözlükler bir kelimenin anlamını verirken isim, sıfat olup olmadığı, hangi dile mensup olduğu, kelimenin cümle ya da paragrafta hangi anlam değerlerine kavuştuğu gibi hususları açıklar. Mesela MEB'in dört cilt halinde yayımladığı sözlükte kelimelerin anlamları verilirken, bu kelimelere edebî değeri yüksek olan cümlelerden örnekler seçilmiştir. Edebiyatın zirve eserleri taranarak adeta bir antoloji-sözlük oluşturulmuştur. Siz bir sözcüğün anlamını öğrenirken, öğrendiğiniz kelimeyle alakalı hikâye, roman ya da edebî metinlerden derlenmiş oldukça zengin bir cümle hazinesiyle karşılaşıyorsunuz. Aslında farkında olmadan edebiyatın farklı türleriyle de birebir temasa geçmiş oluyorsunuz.

Sözlükler nihayetinde "Söz"ün yazıya intikalini sağlayan bilge-kitaplar, aksakallı güngörmüş eserlerdir. Beşir Ayvazoğlu, lügatte pehlivanlık olmaz diyerek, "bir milletin dünyaya nasıl baktığını, eşyayı nasıl yorumladığını, tarih boyunca hangi kültürlerle temas ettiğini, hangi hedeflere yöneldiğini, hatta nasıl hayal kurduğunu diline nüfuz ederek anlamak mümkündür." Tesbitinde bulunur. Kütüphanesinde bulunan sözlüklerin adlarını zikredince hemen hemen aynı sözlüklere sahip olmamızdan dolayı da son derece memnun olduğumu söylemek isterim. Kitap Zamanı'nın "Yazarın Sözlüğü" isimli dosyasında muhtevası oldukça geniş bir açıklama ile Ayvazoğlu benim de muzdarip olduğum bir hususu ayrıca dile getirmiş. "Bir insan günlük hayatını birkaç yüz kelimeyle idame ettirebilir. Fakat beşerî münasebetler gelişip karmaşık hale geldikçe yeni

kelimelere, terimlere ve kavramlara ihtiyaç duyulacaktır. Kelime öğrenmekten kaçınan bir insan, düşünmüyor demektir. Esasen hayat bilmediğimiz kelimeleri öğrenmeye zorlar bizi; başkalarıyla temas etmek, okumak, düşünmek, kelime hazinemizi zenginleştirme ihtiyacı yaratır; kelime öğrenmenin ve dile nüfuz etmenin en kestirme yolu sözlük kullanmaktır. İyi öğretmen, öğrencilerine sözlük kullanma alışkanlığını kazandıran öğretmendir. Sözlüğün ne kadar önemli bir araç olduğunu lise yıllarında edebiyatla özel olarak ilgilenmeye başladıktan sonra anladığımı söyleyebilirim. Öğretmenlerimden birinin etimoloji bilgisi de merakımı tahrik etmiştir; yeri geldikçe bazı kelimelerin hangi kökten geldiklerini ve zamanla nasıl değişime uğradıklarını anlatan bu öğretmenimizin büyük bir zevkle dinlediğim etimolojik analizleri son derece zihin açıydı. Mesela “merdiven” kelimesinin Farsça “nerdüban”ın Türkçeleşmiş şekli olduğunu ilk defa ondan duyduğumu hatırlıyorum. Ferit Devellioğlu’nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügati’ni de galiba o tavsiye etmişti.”

Herhangi bir kelimenin anlamını öğrenmek için açtığınız sözlük, sizi sırlı bir dünyaya davet eder. Farklı türden sözlüklerin sayfalarını çevirdiğimde böyle bir daveti aldığım çok olmuştur. Kelimelerin zengin çağrışımları zihnimde yeni tasavvurlara dönüşürken, cümlelerin esrarlı terkipleri gerçek ile rüya arasında bir hâl alırdı. Böyle “ân”ları ise kayıt altına almak neredeyse imkansızdı. Şair Ömer Erdem Sözlüklerle o kadar iç içedir ki elinden gelse her bir kelimenin şiirini yazmak ister. Onun en son sözlüğü Kubbealtı Lügatidir. Burada onu kıskandığımı söylemek isterim. Henüz kütüphaneme dâhil edemediğim Kubbealtı Lügati, listemin ilk sırasından bana tebessüm ediyor.

İnsan tahayyülü sınırsızdır. Bu sınırsızlığın en canlı şahitleri ise sözlüklerdir. Kelimelerden oluşan cümle terkipleriyle meramını anlatan insan, sözün esrarını yine kelimelerin kalbine yolculuk yaparak çözecektir. Sözlükler, işte bu yüzden kelimelerin kalbidir.

Kaybolmayan Kültürel Miras: TANDIR

Fatma DEĞİRMENCI

Özet

Türk milleti içerisinde yüzyıllardır var olan ve Türk milletinin kültürel kimliği haline gelen tandır ekmeği değerinden hiçbir şey kaybetmeden teknolojiye inat günümüzde de varlığını korumaktadır. Bu çalışmada tandırın önemi, yapılışı ve gelenek içerisindeki yeri üzerinde durulacaktır. Tandır konusunu anlatacağımız yerler Hatay il merkezi olmak üzere Yayladağı ilçesi ve bu ilçeye bağlı Çakı Köyü, Sebenoba Köyü, Karaköse Köyü, Hisarcık Köyü ve Nişrin Köyü; Antakya ilçe merkezi, Samandağ ilçe merkezi ve bu ilçeye bağlı Koyunoğluk köyü; Reyhanlı ilçe merkezi, Altınözü ilçe merkezi ve bu ilçeye bağlı Kozkalesi köyüdür.

Giriş

Tandır Arapça bir kelime olup tennûr kelimesi ile aynı kökten gelmektedir. Güncel sözlüklerde farklı tanımlar yapılsa da en yaygın tanım şu şekildedir: "Bugün daha çok köylerde, 'lavaş' ve diğer ekmeklerin ve yemeklerin pişirildiği pişirilmiş topraktan üste doğru daralan bir bidon şeklinde yapılmış ve toprağa gömülmüş ocak" (tdkterim.gov.tr). Zanaat terimleri sözlüğünde ise: "Üzerinde yemek pişirilen sac olarak geçmektedir" (tdkterim.gov.tr). Sözlüklerin yanı sıra Atasözlerinde de tandır kelimesini görmek mümkün. Hayal kurularak sorunlar çözülemez, sorunlar ancak hayalleri uygulamaya sokarsak çözeriz anlamına gelen Tandır başında bağ dikmek kolaydır atasözüdür. Diğer bir atasözü ise tandır issiyiken eymeyh dutar:demir tavında dövülür anlamına gelen atalar sözüdür.

1. Tandırın yapılışı

Günümüzdeki gibi teknolojik gelişmelerin geçmiş zamanlarda tandır Türk milleti için hayati önem taşıyan bir unsurdur. Hem tandır kullanan hem de bu işten kazanç sağlayan kesim için tandır maddi ve manevi bir kültür unsuru idi. Bu unsur aradan geçen onca süreye rağmen kültürel bir birikimin neticesi olarak gerilemek bir yana kendini koruyacak oranda günümüze kadar gelmiştir. Türkiye'nin tamamında olmasa da belli bölgelerde bu gelenek hâlâ devam etmektedir. Daha çok Güneydoğu Anadolu Doğu Anadolu ve Akdeniz'in doğu kesimlerinde yoğun olarak görülmektedir. Araştırmamıza konu olan bölge ise Doğu Akdeniz de Hatay ili sınırları içerisindeki 5 ilçe ve 8 köy olacaktır.

Tandır günümüzde de annelerin kızlarına bıraktığı bir gelenek halinde kullanılan bir yer fırınıdır. Yere çukur kazılarak yapılan bir tür fırın olarak da tanımlanan tandır adını eskiden ısınmak için yerlerde mangala benzeyen ocaklardan almıştır. Hatay merkez, ilçe ve köylerinde görülen tandır yukarıda bahsedilen yer tandırından biraz farklılık arz etmektedir. Yerin altına konulan ve yere oturmak suretiyle eğilerek pişirme işleminin yapıldığı tandırdan ayrılmaktadır. Bu tandır çeşidi yerin üzerinde pişirme işleminin

ayakta yapıldığı bir yer üstü tandırır. Bu tandırın yapılma şekli ise şu şekilde olmaktadır:

Öncelikle tandırın yapılışında en önemli etkenler toprak ve keçi kılıdır. İlk önce toprak keçi kılı ile birlikte çamur haline getirilir. Keçi kılının katılmasındaki amaç toprağın harç haline gelip akmasını engellemek içindir. Daha sonra oluşan çamur üst üste konulacak şekilde boyu ortalama 50 cm çapı ise 30 cm olacak şekilde eğik silindir şeklini alır. Sonra su ile her tarafı sıvazlanır. Daha sonrada yapılan silindir şeklindeki tandır 180 derece sıcaklıktaki taş fırına bırakılır, 2-3 saat sıcaklıkta iyice seklini alıp birkaç gün serbest bırakılır. Sonra da satışa çıkarılır.

2.Hazır Tandırın Dikilmesi

Hazır tandırlar genel olarak 70cm boyunda ve 30 cm eninde satın alınır. Tandır satın alındıktan sonra tandırın kurulacağı yer ayarlanır. Tandır dikilme sürecinden önce tezgâhın yeri ayarlanır. Tezgah ayarlanırken tandırın kurulacağı gölge bermil ile korunur. Tezgah olduktan sonra bermilin yerine tandır koyulur ve etrafını tas ve çagıl ile doldurulur. Bu işler bittikten sonra tandırın içi önce tuzlu su ile daha sonra tuzlu zeytinyağı ile yağlanır. Tuzlu su ile tandırın tuzlanmasının sebebi tandırın çatlaması önlemek, zeytinyağı ile yağlanmasının nedeni ise tandır kırıldığında parçalarının ekmeğe yapışmamasını sağlamak içindir.

Tandır, 1x1 m eninde ve 10 cm derinliğinde kazılan bir çukura konur. Çukur içine gelen kısım hava almayacak şekilde iyice kapanır. Bu sırada tandırın yanına ekmeke yapılırken kullanılacak tuğladan bir tezgah yapılır. Tezgahın boyu tandır boyu ile hemen hemen aynıdır. Tuğla örüldükten sonra üzerine beton dökülüp tezgah şeklini alır. Dikilen tandır kurduktan sonra içinde güçlü bir ateş yakılır. Bu ateşin yakılmasındaki amaç sonradan oluşabilecek çatlamaları engellemektir..

3.El yapımı Tandırlar ve Hazırlanışı

Bundan yaklaşık 20-30 yıl öncesine kadar el yapımı tandırlar yaygın olup herkes kendi tandırını elden geldiği kadarıyla kendisi yapıyordu.

“Bizim zamanımızda kiremit tandırlar vardı. O tandırın kiremidi toprak altından çıkardı. Sonra o kiremitleri duvar örer gibi örerlerdi” (K.K.2)

“Önceden şimdiki gibi tandırlar yoktu. Tandırları kocalarımız yapardı. Durmuş amcan kendisi yapardı. Benim boyuma göre ayarlardı. Ben fazla geniş istemezdim oda ona göre ayarlardı. Tandırın örmeden önce kiremidini kendisi gider toplardı. Kiremidi her yerde bulamazsın. Onun kiremidi toprak altında kalan bir nitekim kırmızı taş gibi idi. Onun adına küffar kiremidi denirdi. Ağzı geniş olmasın diye kalbur (buğdayın üzerinde bulunan çöplerin alınması için kullanılan bir tür süzek) koyar onun etrafına duvar gibi kiremitleri örerd. Onu örmek için ise saman ile toprağı karıştırıp harç ederdi. Onu da kiremitleri üst üste koyarak aşağısı geniş yukarısı dar olacak şekilde yuvarlak yapardı. Bittikten sonra samanlı çamur ile her tarafını suvardı. Birkaç gün onu güneş altında bırakırdı tam kurusun diye. Tandır kururken L şeklinde tezgah yapardı onu da tandır tam ortasına denk gelecek şekilde ayarlardı. Şimdi o tandırları yapan kimse kalmadı. Köyde de kimse kullanmıyor kiremitli tandır. Önceden herkesin evinde vardı ama şimdi herkes

yıktı onları. Şimdi herkes kolay diye hazır tandır kullanıyor” (K.K4).

4. Tandır Ekmeğinin Yapılışı

Ekmeğin ne kadar kutsal ve önemli olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Yüzyıllardır öpülüp başüstüne konan ve kutsal kitap kadar değer verilen bu nimetin Türk milleti içinde çok farklı bir yeri vardır. Bu kadar değerli kılınışı mübarek oluşundan mı ya da temel besin maddesi oluşundan mı kaynaklanır bilinmez; ama bilinen tek bir şey var o da insanoğlu için hayati önem taşıyor olmasıdır. Türk dünyasında ekmekle ilgili en yaygın inanış olan “Tuz ekmek hakkı” sözünden de anlaşılacağı üzere Türk’ler için bu iki unsur çok önemli olmuştur. Bir şarkı sözünde bu inanış şu şekilde geçmektedir:

“Tuz-ekmek hakkı” bilene,
Sofra kurmasan da olur,
Ilık bir tas çorba yeter,
“Rızkım buymuş” der içerim!”

Tuz ekmek hakkında şöyle bir olay geçmektedir ki Evliya Çelebi tarafından anlatılan bu olay şu şekildedir: Hz. İbrahim, Kâbe’yi inşa ettikten sonra kalan toprağı, doğuya, batıya kuzeye ve güneye serpeler. Ey evveli olmayan Hüda’nın kulları! Yeyiniz, benim ziyafetimdir diye de seslenir. Bu toprak, rivayete göre yeryüzüne dağılır ve her toz, düştüğü yerde tuz haline gelir.” Yine Evliya Çelebi’ye göre: Bugüne kadar bütün canlılar İbrahim Halil tuzundan yemişlerdir. Ekmeğin önemi dair birçok atasözü de Türkçe de yer almaktadır bunlar: “Gâvurun ekmeğini yiyen, gâvurun kılıcını çalar, Açın gözü ekmek teknesindedir (olur), Tuz, ekmek hakkını bilmeyen kör olur, Umut, fakirin ekmeğidir.”

5. Tandır Ekmeğinin Yapılışı:

Hamur yapılmadan evvel maya hazırlanır. Maya avuç dolusu una (yaklaşık 150-250 gr) ekşimiş yarım bardak yoğurdun dökülmesi ile hazırlanır. Hazırlanan maya ekmek için hazırlanmış un üzerine dökülür ve güzelce yoğrulur; yoğrulan hamur 1-2 gün beklemeye alınır.

Ekmeğin ortalama 2 veya 3 hafta yetecek şekilde yapılır. Hamur yapılışında kullanılan malzemeler: 10 kg un , 5 gr toz maya veya hamur maya, 1 yemek kaşığı tuz , hamurun özleşebileceği kadar ılık su. Suyun ılık olmasının nedeni özleşen hamurun sıcaklığı gördüğünde akmaması içindir. Geniş bir kaba un, tuz ve maya bir arada konur. Sonra kabın içerisine su ilave edilir. Karışım hamur şeklini alana kadar yoğrulur. Hamur özleşmeye bırakılırken üzerine zeytinyağı serpilir. Özleşen hamur üzeri örtülerek dinlenmeye bırakılır.

Hamur dinlenirken bu sırada tandır ateşlenmek üzere yakılır. Tandırın yakılmasında ince odunlar kullanılır ki ateş daha çabuk olsun. Tandır yakıldıktan sonra ateşin geçmesini beklerler; çünkü güçlü ateş ekmeğin yanmasına neden olur. Ateşin geçmesini beklerken el ayası büyüklüğünde yumaklar (hamur parçaları) kesilir.

Yumak kesimi daha kolay olsun diye avuç zeytinyağı ile yağlanır. Daha sonra yumaklar el yardımı veya oklava yardımı ile açılmaya başlanır. Açılan hamur kere’nin

(Ekmeği tandıra yapıştırmak için kullanılan içerisinde yünlerin bulunduğu üzerinin ise bez ile örülü olduğu, tutmak için ise altında bir el girecek şekilde tutma yerinin bulunduğu yastık şeklindeki araç) üzerine bırakılır ve tandıra yapıştırılır.

6.Tandırda Yapılan Diğer Yiyecek ve Yemekler

1.Katıklı

6 kişilik hamur için;

Malzemeler:

- 1 tane soğan
- 500 gr çökelek Bir yemek kaşığı biber salçası
- Kekik
- Susam
- Zeytinyağı
- Hamur

Yapılışı:

Geniş bir kaba önce çökelek ile ince ince kıyılmış soğanlar konur. Sonrasında diğer malzemeler koyularak hepsi karıştırılır. İç malzemesi hazırlandıktan sonra katıklı için hamur elim yordamıyla açılır. Açılan hamur üzerine katıklı harcı yedirilecek şekilde sürülür. Son şekli verilen katıklı kere vasıtasıyla tandıra yapıştırılır. Kızarmaya başlayınca da tandır içerisinden alınarak servis edilir.

2.Zeytli Kâhke

Malzemeleri

- 5 kilo un
- 1,5 kg zeytin yağı
- Tuz
- Maya
- 1 litre su
- Kabartma tozu
- Susam

Yapılışı:

Geniş bir kaba su, zeytinyağı ve un konulduktan sonra biraz bekletilir; bekletilen karışıma diğer malzemeler de koyulup yoğrulur. Yoğrulan hamur 10 dk. bekletildikten sonra hamuru yuvarlayarak küçük küçük halkalar yapılır. Ondan sonra tandır yakılır. Tandır yanıp beyaz hale geldikten sonra küçük halkalar yapılır Zeytli Kâhke tandırın duvarına yapıştırılır. Üzeri kızardıktan sonra çıkartılarak servis edilir.

3.Tuzda Tavuk

Malzemeler

- 1 tane tavuk
- 10 kg tuz
- Su

Yapılışı:

Öncelikle bütün bir tavuk güzelce temizlenir. 10 kg.luk tuz az bir su ile

ıslatıldıktan sonra geniş bir tepsiye alınmış tavuğun üzeri kapanacak ve hava almayacak şekilde kapatılır. Tavuk gözükmeyecek şekilde tuz ile kapama işlemi bittikten sonra güçlü yanan tandır közü içerisine bırakılır. Tandır içerisinde 2-3 saat kaldıktan sonra çıkarılır. Tavuk üzerinde katılaştıran tuz, tavuğun üzerine gelmeyecek şekilde kırılır. İşlem bittikten sonra servis edilir.

4.Abugannuş (Babağannuş/Gavuraşı/Babaninnoş)

Malzemeler

- Patlıcan
- Domates
- Biber
- Sarımsak, Soğan
- Zeytinyağı, Tuz, Nar ekşisi, Maydanoz

Yapılışı:

Tandır közündeki pişen patlıcan ve biberler temizlenip genişçe bir kaba koyulur. Bu kabın içerisine domates, sarımsak ve soğan doğranılarak karıştırılır. Üzerine zeytinyağı, nar ekşisi eklendikten sonra maydanozun da koyulması ile servis edilir.

7.Tandır Başı Sohbetleri

Televizyonun olmadığı zamanlarda insanlar evlerine çekilmeden önce Hatay ilçe ve köylerinde tandır başında geniş muhabbetler yaparlardı

“Önceden ekme yapmak yapılacağı zaman nerede ise bütün köylüler toplanırdı. Hem biz çocuklara öğretirlerdi hem de kimin ne yaptığını ve masallar anlatarak bizi sevindirirlerdi. Kız çocuklarının gelişmesinde de yardımcı olurlardı”(K.K.8).

“Tandır biz çocukken oyun yerimizdi. Orada çok güzel ve hoş sohbetler olurdu. Masallar anlatılırdı. Tabi buda bizim hoşumuza giderdi. Yeni yetme kızlar oraya gelir bizde oradan beğenirdik. Tandırın en güzel yanı ise sıcak çıkan ekmeği yemek olurdu. Tandırın ekmeği o kadar güzel olurdu ki sürekli yemek isterdik. Annem kız kardeşlerime hep öğretirdi. Öğretirken de gelenek sürsün derdi. Bizim için anneden kıza geçen bir evladiyelik idi tandır”(K.K.8).

“Bizim zamanımızda tandırda sohbet ederlerdi. Bizim orada tandır fazla olmadığından tandırda sıra usulü vardı. Sabah erkenden gider sıra koyardık. Sıra malzememiz ise odun olurdu. Çoğunlukla tarla işleri konuşurduk. Kız isteme düğün olayı vs konuşulurdu. Kayınvalidem bana ne öğretti ise ben de kızıma öğretip, meslek sahibi ettim”(K.K. 10).

SONUÇ

Anadolu'da ilk olarak tandır ekmeği yapılmak amacıyla kullanılan tandır zamanla farklı işlevler yüklenmek suretiyle gelişerek kültürel bir öge haline almıştır. İnsanların toraktan çıkardıkları kırmızı kiremitten elle inşa ettikleri tandır zamanla tandır ustaları tarafından yapıp hazır olarak satılmasıyla ticari bir meta haline de gelmiştir. Türk milletinin karakter yapısıyla bütünleşen tandır, yapılan derlemelerden de

anlaşılacağı üzere varlığını hâlâ korumaktadır. Ekmeğin yanı başında “Abugannuş, Tuzda Tavuk, Zeytli kâhka ve Katıklı başta olmak üzere birçok yemek hazırlanmıştır. Her evde olmazsa olmaz olan bu yapı daha birçok yıl gelecek kuşaklara aktararak sürdürülecektir. İnsanların hem yemek hazırladıkları hem de kültürel olarak (tandır başı sohbetleri) kendilerini geliştirdikleri önemli bir maddi kültür unsuru olarak nitelendirilmiştir.

KAYNAK KİŞİLER

(Kaynak Şahıs) (Kaynak Şahsın Adı-Soyadı, Yaşı, Yaşadığı Yer, Mesleği, Bilgiyi Kimden Öğrendiği)

K1 Şükran Aydın, 39, Hatay -Yayladağı -Çakı Köyü, Çiftçi, Teyzesinden (Şekernaz).

K2 Meyli Düzel, 80, Hatay -Yayladağı -Çakı köyü, Çiftçi, Komşularından.

K3 Meryem Ümit, 46, Hatay -Antakya, Ev Hanımı, Annesinden.

K4 Mevlüde Öksüz, 75, Hatay -Yayladağı -Sebenoba Köyü, Annesinden.

K5 Semire Dadük, 60, Hatay -Samandağı - Koyunoğlu Köyü, Tandırıcı, Babasından.

K6 Bahar Keser, 78, Hatay -Antakya -Kurye Köyü, Ev hanımı, Köydeki Komşulardan.

K7 Meryem Hazırlar, 45, Hatay Reyhanlı, Kaynanasından.

K8 Bayram Aşık, 41, Hatay -Yayladağı -Karaköse Köyü, Çiftçi.

K9 Sedef Alyaz, 21, Hatay -Altınözü -Koz Kalesi Köyü, Öğrenci, Annesinden.

K10 Emine Sağlam, 63, Hatay -Yayladağı -Hisarcık (Asarcık) Köyü, Ev Hanımı, Kayınvalidesinden.

aK11 Nazife Solak, 67, Hatay -Yayladağı -Nişrin Köyü, Tandırıcı, Ailemden.

Oğuzbaşaran'dan "Bir Gül Düştü" ...

Osman AYTEKİN

İnsanlar; hüznlerinde, coşkularında bir nefes alma arzusunu hissettiklerinde çoğu zaman durağı, durakları şiidir, şiirlerdir. Ama bilinmeli ki şiir aceleye gelmez, karalamaya gelmez. Zira şiir, insanları rahatlatan hem güzelliğiyle hem zarafetiyle hem de kokusuyla çiçekler gibidir; hem de hiç solmayan... Böyle bir çiçeği olanın ne sevgisi solar ne de sevgilisi.

Şiir; yeri geldiğinde munis, yeri geldiğinde öfkeli, yeri geldiğinde de mahzundur. Ancak şiir bir coşku, bir öfke, bir duygu usaresi olarak her şeye direnmesini de bilir. Her şeye ve zamana direnen şiirin bir de hoş kokusu vardır. Bu lütufkâr koku şairleri can evinden vurmali ki nefeslerine gül kokusu sirayet etmesi nedeniyle güzel güzel mısralarla bizleri karşılansın.

İşte böyle hoş kokulu remzi ve kokusunu sevgililer sevgilisi; iki cihan efendisinden alan ve bizlere O'nun kokusunu hatırlatan bir kitap bize ulaştı.

Kitabın şairi Bekir Oğuzbaşaran, Üstat Necip Fazıl Kısakürek ile ilgili yazdığı yazılarla tanınıyor. 1973 – 1975 yıllarında İstanbul'da Yeni Sanat Dergisi'ni çıkarmış. Ancak yazdığı nesir ve şiirlerini uzun yıllar sonra yayınlamış. İlk kitabını ("Necip Fazıl'ın Şiiri") 1983 yılında neşretmiş. 2007 yılından itibaren de peş peşe kitaplar gelmeye başlamış.

Oğuzbaşaran, son yıllarda kültür ve edebiyatımızda "Manzum Porteler" ve "Rubailer" ile tanınmaya başladı. Bu çalışmalarını kitaplaştırdı. Kitaplarına "Geleneğin İzinde", "Bir Yaşama Biçimi Edebiyat" ve "Necip Fazıl Gerçeği" isimli kitaplarını ekledi. Son olarak, yukarıda belirttiğimiz gibi elinize ulaşan şiir kitabı "Bir Gül Düştü" kitap, Romantik Kitap'tan edebiyat dizisinden (Ağustos 2011, 113 sayfadır).

"Bir Gül Düştü" de şiirler, maniler, güzelleme, ağıt, hoyratlar... vardır. Oğuzbaşaran kitabına aldığı 50 şiirde dikkat çeken konuları özetlersek: "Ses Bayrağımızla; dilimizle güzel Türkçemizle başlamış. Şiir, Şair, Aşk, Dua, Peygamber Sevgisi, Allah Sevgisi, Ölüm Duyguları, Kayseri, Kıbrıs Güzellemesi, Kırım Ağıdı, Kerkük hoyratları, manilerdir.

Oğuzbaşaran'ın, "Bir Gül Düştü"nde manevi bir atmosferin etkisinin olduğu görülmektedir. Zatı şu başlıklarda da bu etkiyi görmek mümkündür: Aşk Mesnevisi, Ondan Başka İlah Yoktur, Şükür Ya Rab, Allah'ın Dediği Olur, Allah'tan Ümit Kesilmez, Dua, Peygamberimi Severim, Naat Medeniyeti, Ahir Zaman Ümmetiyiz, Söz Biter Mevlana Bitmez, Has Bahçenin Gülleri, Ya Hayır Söyle Ya Da Sus, Ey Şehri Ramazan, Ölüm Manileri, İşte Geldik Gidiyoruz, Ölümsüzler, Tefekkür Damlaları. Görüldüğü gibi şiirlerin yarısına yakın konu başlıklarında manevi bir hava seziliyor. Diğer şiirlerinde de hemen hemen aynı hava görülür.

Oğuzbaşaran'ı, yazdığı şiirlerde buluşturan şifre "Hep Seni Arıyorum"dur. Bu şirden iki dörtlük aşağıya alıyoruz:

Gündüzde ve gecede
Kelimedede, hecede
Rükûda ve secdede
Hep seni arıyorum

.....

Cemaat, nebat, ins ü can
Eşref-i mahlûk insan
Yol haritamdır Kur'an
Hep seni arıyorum

Şiirler uyaklı ve serbest. Kafiyeyle şiirler 4+5+7+8+10+11+13+14 heceyle yazılmış. Dörtlü ve beş heceli şiirler özellikle genç dimağlar için didaktik bir özellik taşıdığını düşünüyoruz.

Dört heceliden bir örnek:

Üstü insan
Kutlu Lisan
Tıpkı Nisan
Gibisin yar.

Beş heceliye örnekler:

Davud'a seda
Bilal'e nida
Mecnun'a sevda
Ne güzel uymuş.

.....

Şaire şiir
Nasire fikir
Tekkeye zikir
Ne güzel uymuş.

.....

Kâğıda kalem
Hatibe kelam
İnsana selam
Ne güzel uymuş.

Şiir telkin mi etmeli, mesaj mı vermeli veya şiirde telkin ve mesaj olmalı mı? gibi sorular zihinlerde gerekli veya kesin bir sonuca varmasa da Oğuzbaşaran'ın, şiirlerinde telkin de, öğüt de, mesaj da vardır. Şair okuyucu ile en iyi, en güzel nasıl ve ne şekilde iletişim kurabiliyorsa onu gerçekleştirmelidir. Oğuzbaşaran'ın, şu mısraını ister bir nasihat, ister bir telkin veya bir teselleme olarak kabul buyurun:

Günahlarını terk eyle
Sevaplarını kürk eyle.

Şairler, sadece gönül telinden namelerini dile getirmemelidir. Okurlara, şiir

severlere yol da göstermelidirler. Oğuzbaşaran, bu anlamda, “Âşık Tarzı” şiirinde de bu azmi vurgulamaktadır:

Benden olan, durma sende
İleri gitmeli fende
Çağı yakala ülkende
Rekorlar kırabiliriz.

Şair’in, kitap ismini güzel bir başlıkla dile getirmesi eserin iyi tanınması, kapsamının iyi bilinmesi ve iyi hatırlanması için önemlidir. Oğuzbaşaran, isabetli bir şiir başlığıyla “Bir Gül Düştü” isminin uygun olduğu kanaatini taşıyoruz.

“Bir Gül Düştü” isimli şiirinde müphem duygu ve fikirler olsa da bu şiirde hem mutluluk hem de imgesel alegorik bir tarz olduğu görülüyor.

Bir dörtlük ile sizleri baş başa bırakıyor ve Oğuzbaşaran’ı güzel, manalı ve manevi bir iklime bizleri götürdüğü için kutluyoruz:

İncelik dersiniz onda
Goncalık dersiniz onda
Ecelik dersiniz onda
Omzuma bir gül düştü.

PROF. DR. ŞERİF AKTAŞ VEFAT ETTİ

Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde bölüm başkanlığı görevini de yapan, Yeni Türk Edebiyatı sahasının önemli hocalarından Prof. Dr. Şerif Aktaş, 9 Haziran 2013 Pazar günü vefat etmiştir.

1945 yılında Erzincan’ın Refahiye ilçesine bağlı Pınaryolu köyünde doğan Şerif Aktaş, 1963-1967 arasında Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde yüksek öğrenimini tamamladı. Bir süre edebiyat öğretmenliği yapan Aktaş, Prof. Dr. Kaya Bilgegil’in danışmanlığında hazırladığı “Refik Hâlid Karay’ın Eserleri Üzerine Bir Araştırma” adlı tezi ile 1973’te edebiyat doktoru unvanını aldı. Uzun yıllar görev yaptığı Erzurum Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde sayısız öğrenci yetiştirdi. 1981’de doçent, 1987’de profesör oldu. Pek çok üniversitede görev alan Şerif Aktaş, 2002’den bu yana Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü’nde bölüm başkanlığı görevini yürütüyordu. Yirmiyeye yakın kitaba, altmıştan fazla bilimsel makaleye imza atan Aktaş, “Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş” adlı çalışması ile 1984’te Türkiye Yazarlar Birliği Ödülü’ne değer görülmüştü. Şerif Aktaş’ın cenazesi doğduğu köyde defnedildi. Merhum Şerif Aktaş’a Allah’tan rahmet; yakınlarına ve sevenlerine başsağlığı diliyoruz.

ÖYKÜ

Gitmek

Sana her dokunduğumda ağlayasım gelirdi...

Lokman ZOR

Her gün bir tren geçirdi evimizin yanından. Yalnızca bir tren... Tek vagonu bile değişmeden, her günün aynı saatinde etrafı sallayarak, karanlığı sindiren gürültüsüyle ve geceyi uyandırma gayretini belli ederek geçip giderdi. Paslı tenekelerin çevirdiği küçük bir bahçenin içine terk edilmiş yaşamımızın, rutin bir şekilde tekrarlanan tek hareketliliği, tek sesiydi trenin geçişi. Zamanın bir başına kalıp yalnızlığını dinlediği saatlerde, gece yarısının hemen ertesinde geçirdi. Her gece yatağıma girer, beni mutlu edecek bir dönüşü yaşatacakmışçasına saatlerce geçişini bekledikten sonra uyurdum. Alışmıştım; trenin hiçbir şeyi değiştirmeyeceğini bilirdim hatta yolcularının bile değişmediğini düşünürdüm. Binenler hep aynı kişiydi, inenler hep aynı... Yine de geçişini mutlaka beklerdim. Oysa uyku benim için değerliydi ve hep uyumayı isterdim. Sürekli uyumak... Tüm sıkıntılardan, acılardan, mutsuzluklardan arınmış gibi durmadan uyumak... Uyku, acılarımı dindiren afyon gibiydi ve ben ona, iflah olmaz bir müptela kadar düşkündüm. Günün her saatinde, bulduğum her fırsatta bir kuytuya çekilir uykuya sığınırdım.

Bazen de evimizin etrafını çeviren bahçenin ortasına sırt üstü yatar gökyüzünü seyrederdim. Yokluğu ve pejmürdeliği yüzüme vuran paslı tenekeleri görmemek, gökyüzünün maviliğinde yitip gitmek içimin alışık olmadığı garip bir huzur yaşattı. Uyku dışında sadece gökyüzünü seyrettiğim zamanlarda, rahatlık duyup dinginliği yaşayabilirdim. Mavinin bütün tonlarının öbek öbek yayıldığı gökyüzüne baktıkça, yukarı doğru yükseldiğimi ve süzülerek uzaklaşıp giden bulutlarla beraber bulunduğum yerden ve yaşamdan uzaklaştığımı düşünür, ayağa kalktığımda bambaşka bir yerde, bambaşka bir yaşam içinde olacağımı sanırdım. Şefkat dolu, sıcak ve yumuşacık bir kupağı andıran bulutların beni cennet diye tarif edilen o yere götürüp meleklerle birlikte, bolluk ve rahatlığın sonsuzluğa kadar uzattığı mutlu bir yaşam içine bırakacaklarını düşlerdim. Bu, yaşadıklarımın ve bulunduğum çevreden kurtulmamın tek ihtimaliydi. Ancak her defasında, gökyüzünde uçan bir kuşun aniden yere çakılması gibi sersemleşerek kendime gelir içimi ezen buruk bir teslimiyetle her şeye kaldığı yerden devam ederdim.

Her şey sessizdi, her yer, herkes... Sessizlik öylesine çıldırtıcı, öylesine ürkütücüydü ki, her yanda ölümün gizli tahakkümünü hissetmek mümkündü. Sükûnet huzursuzluk veriyordu; kaygı, endişe ve tedirginlik yaşamın bir parçası olmuştu. Her şeyi çepeçevre kuşatan sessizliğin sonsuzluğa uzanan bir ceza olduğunu düşünür çaresizce kabullenerek baş eğdim. Baş eğmek ve kabullenmek yaşamın bize sunduğu tek seçenektir. Her şey çok çabuk ve kolay kabul görürdü yaşamımızda. Çaresizlik insanlara kabullenmekten başka şans bırakmadığı zamanlarda rıza göstermek, doğal bir tercih halini alır. Yaşanılan her şey istenip seçildiği için yaşanılıyormuş gibi gelir. Siz seçtiğiniz, siz istediğiniz, siz sebep olduğunuz için yaşadığınızı sanırsınız oysa her şey yaşamın size reva gördüklerinden ibarettir. Paslı tenekelerin çevirdiği evimize yaşam bize itirazsız bir kabullenme sunuyordu, baş eğip yaşıyorduk. Yokluk, yoksulluk, hüznün, sıkıntı, elem ve keder bir araya gelerek etrafımızı saran ve adına yaşam dediğimiz acımasız bir ağ örmüştü. Bize kalansa bu ağın içerisinde kıvrılmaktı.

Babam, ben yüzünü zar zor hatırlayacak kadar küçükken, kardeşim de henüz yeni doğmuş bir bebekken bizi terk etmişti. Neden ve nereye gittiğini kimse bilmiyordu. Ardında bıraktığı müphem boşluk, her geçen gün büyüyerek onu yutmuştu ama varlığını

unutturamamıştı. Annem, kendini derinden sarsan bu anlamsız terk ediliş karşısında tek teselliye gözyaşlarında bulabiliyordu. Bizim varlığımızın onun üzerine yüklediği sorumluluk, kendini kısa sürede toparlamasını sağlasa da bir kurt misali içini kemiren ıstırabı hiç eksilmeksizin devam etti. Annemi bahçemizdeki yaşlı dut ağacına benzetirdim: Dıştan bakınca dalıyla yaprağıyla sağlam ve heybetli görünüyordu ancak içini saran ateş, onu adım adım çürütüp yok ederek yıkılacağı güne yaklaştırıyordu.

Babamın gidişi bizi, uzun yıllar süren bir mağduriyetin kollarına itmiş, henüz çocuk yaşta babasızlığın yanı sıra, gece gündüz çalışmak zorunda kalan annemizin de varlığından yoksun bırakmıştı. Annem, beni kardeşimin başında bırakıp ev temizliğine gider, akşam saatlerine kadar çalışırdı. Pek fazla konuşmazdı, özellikle de babamla ilgili konuşmayı sevmezdi. Sorduğumuz soruları geçiştirip, çok zorda kaldığında bizi susturacak bir cevapla kızgınlığını belli ederek konuyu kapatırdı. Babamın gidişiyle ilgili olarak bildiğim tek şey; her şeyin yolunda olduğu bir zamanda, trene binip gittiği ve bir daha da geri dönmediği idi. Onun yokluğunu en katlanılmaz şekliyle hissettiğim çağlarımda, annemden gizli, benim için bir mabet kutsaliyeti taşıyan istasyona gider, trenin gece yarısından önce gelmesi ve babamı getirmesi için dua eder, saatlerce beklerdim. Beklemek, içine umut serpiştirilmiş en acı veren eylemdir. Uzakıkça incitir, yorar ve tüketir. İnsanoğlu yine de akıl almaz bir arsızlık ve dindirilmez bir şevkle küçücük bir umut uğruna beklemenin tahammül edilmez ıstıraplarına razı olur. Görmek için bekler, kavuşmak için bekler, en önemlisi de ölmek için bekler... Başkasının kaderini yaşamaktır, beklemek... Her şey, başka biri tarafından belirlenip başkası tarafından yaşatılır beklerken... Yürek, bütün acıların varlığını kanıksamış olsa da, sonu boşa çıkan beklemenin acısı, en derinden duyulur. Bahar güneşi gibi doğan sıcacık bir gülcüğün bezediği umutla aydınlanmış bir çehrenin, dipsiz karanlığa gömülmüşçesine donuklaşmasını ilk o zamanlar, babamı beklerken yaşamış sonrasında o yüz ifadesinden kurtulmanın rahatlığını bir daha asla hissedememiştim.

Evimiz bir çıkmaz sokaktaydı; yaşamımızdaki bütün açmazları simgeleyen ve tüm çıkmazlarımızı ele veren daracık bir çıkmaz sokağın sonunda... O evi ve içindeki yaşamı saran sıkıntıları bilmezdim ya da anlayamazdım ancak hissederdim. Belki yokluk, belki çaresizlik, belki de sahipsizlikti bizi öyle kısıvrak yakalayan... Anlayabildiğim tek şey vardı: Farkındalık... Bir çocuk olarak bütün olup bitenin farkında olmak ve acısını duymak... O yüzden olacak ki çok erken büyüdüm, geçen her senede üç beş yaş birden yaşlandım. Farkında olduklarımdan ve bilip hissettiklerimden duyduğum acıyı, vaktinden evvel ve çok büyük yaşamaya başladım. Kendi adıma yaşadım, kardeşim adına yaşadım, annem adına yaşadım... Çoğu kişinin, meftunu olup da felaha ermek için teselliye ihtiyaç duyduğu aşkın, aslında yaşam için en büyük teselli olduğunu da o zaman öğrendim. Çocukluğun masumiyetiyle yaşadığım ilk aşk, acılarımı sarıp dindirilmez ıstıraplarımla avuntusu oldu. Oturduğumuz sokağın girişindeki apartmana taşınan Zülal, kardeşim ve annem dışında, çevremde görmekten mutluluk ve huzur duyabildiğim tek varlıktı. Sarı zülüflerinin arasında ikinci güneşi gibi parlayan yuvarlak yüzünde ve açık menekşe rengi, iri gözlerinde bütün sıkıntılarımdan soyunup anadan üryan var olmayı keşfettiğim de, benim için, bir gün mutlaka babamı getireceğine inandığım tren kadar önemli olmuştu. Ne var ki, her güzel şey gibi onun varlığı da kısa sürdü; birkaç ay içinde taşınıp gitmeleri, içimde doldurulması büyük bir boşluk yarattı ve ben yeniden avutulmaz acılarımla baş başa kaldım. Giden birinin ardından dönmeyeceğini bilerek bakmak ve bir daha göremeyeceğini iliklerine kadar hissetmek, insanın yüreğine sızıyla karışık belirsiz bir titreme yerleştirir. Geride kalan anılar, birer diken olup hatırlandıkça batır durur. İşte o zaman, bütün teselliler kifayetsiz kalır.

Zülal'den habersiz kendi kendime yaşadığım aşkın da beni bir başıma bırakmasından sonra içinde dönüp durduğum karanlığım katlanarak çoğaldı.

Zehirli bir sarmaşık gibi tutunduğum her dalı kurutmayı bir kader olarak kabullenmeye başlamıştım ki, serinliğe bandırılmış çaresizliği, üzerimize serpiştiren bir sonbahar akşamı, aradan geçen on yılı yaşanmamış sayarcasına babam çıkageldi. Tıpkı gidişi gibi birdenbire ve anlamsızdı gelişi de... İlginçtir; babamın dönüşü, ne kardeşim için, ne her fırsatta gizli gizli ağlayan annem için, ne de gece gündüz yollarını gözleyen benim için bir şey ifade etmedi. Annemin kapıyı açıp da onu karşısında gördüğü ilk andaki kısa tereddüdünü saymazsak, geri gelişi hiçbirimize hiçbir şey hissettirmedi. Açık bırakılan kapıdan süklüm püklüm girdiği ilk gündünden itibaren, öne eğik başını bir defa bile kaldırmayarak ve kör bir sessizliğin kollarına sığınarak suçunu her an aşikâr etti. Evin içindeki yeri arada sırada değişen bir eşya kadar sıradan olan varlığı, günlerce gözümüze ilişti ama ne o, ne de biz, tek kelime konuşmadık. Gözlerini istila eden mütereddit ve soğuk bakışlar, onca yıla günbegün yaydığım özlem, bekleyiş ve hayallerimin içini bir anda boşaltmıştı. Hiç gelmese, hatta yaşayıp yaşamadığı bilinmese hepimizin içinde bir yerlerde var olacak, beklenip özlenecekti. Ne var ki, o, geri dönmek suretiyle gidişinden daha büyük bir boşluk yaratmıştı gönlümüzde... Öyle ki, evimizin yanından geçen tren bile geceyi uyandırma gayretini bir yana bırakmış, her bir yanımızı saran çıldırtıcı bir sessizliğe ram olmuştu.

Babamın dönüşünden birkaç gün sonra bir rüya gördüm. Rüyamda; büyükçe bir konağın bahçesinde, güvercinleriyle uğraşıp yem veren yaşlı bir adamın yanında sessiz ve hareketsiz bekliyorum. Etrafımızda, "Azman"ından "Hünkari"sine, "Şihseli"sinden "Selçuk"una, "Taklambaç"ından "Dolapçı"sına onlarca güvercin var. Yaşlı adam, güvercinlerden birini yakalayıp sol el işaret parmağının üst kısmını birkaç defa güvercinin boynundan sırtına doğru kaydırarak okşadıktan sonra bana doğru uzatıyor. Ürkek bir şekilde güvercini alıyorum. Avuçlarımın içinde hissettiğim titreme bütün vücuduma yayılıyor. Yumuşacık tüyleri gittikçe sertleşerek ellerime batıyor. Daha sıkı tutuyorum. Ben sıklıkça güvercin kıpırdanıp duruyor. Gözleri, Zülal'in gözlerine, yüzü, babamın yüzüne dönüşüyor. Ne yapacağımı bilmez bir halde korkuyla karışık bir tedirginlik yaşarken Yaşlı Adam gülümseyerek, "Sevmeyi ve seilmeyi becerebilirsen, sadakat görürsün. Eğer sana aitse hep seninle birliktedir, uçup istediği yere gidebilecekken senin yanında olmayı tercih eder" diyor. Güvercin sürekli hareket ediyor, mütemadiyen kıpırdayarak kurtulmak için çaba harcıyor. Tedirginliği, huzursuzluğu, mutsuzluğu ve memnuniyetsizliği o kadar belli ki... "Durmuyor, uçmak istiyor herhalde" diyerek avuçlarımdaki güvercini Adam'a doğru uzatıyorum. Omuzlarını silkip umursamaz bir tavırla, "Bırak o zaman... Havaya at uçsun" diyor. Endişeleniyorum, "Ya kaçarsa, ya gider bir daha dönmezse" diyorum. Yeniden gülümseyerek, "Bırak gitsin, dönerse senindir, dönmezse zaten hiç senin olmamıştır" diyor. Ellerimi gevşetip güvercini özgürlüğüne kavuşturduktan sonra uyandım. Gördüğüm rüya o kadar gerçekti ki, bir gün boyunca her şeyi aynen yaşadığımı sanacak kadar etkisinden kurtulamadım. Babamı evin içinde her gördüğümde, rüyamdaki Yaşlı Adam'ın söylediği cümle bütün canlılığıyla kulaklarımda çınladı.

Çok sürmedi, iki gün sonra rüyamın hikmeti ortaya çıktı. Babam, varlığı yadsınan bir yabancı olarak girdiği hayatımızda fazla tutunamayacağını anladığından mı yoksa her fırsatta belli ettiği dönüş pişmanlığından mıdır bilmiyorum, sessiz bir şekilde yeniden kaybolup gitti. Ancak bu seferki gidişi, fark edilmeyecek kadar belirsiz ve umursanmayacak kadar etkisizdi.

karan ofset

■ matbaa ■ form ■ dijital

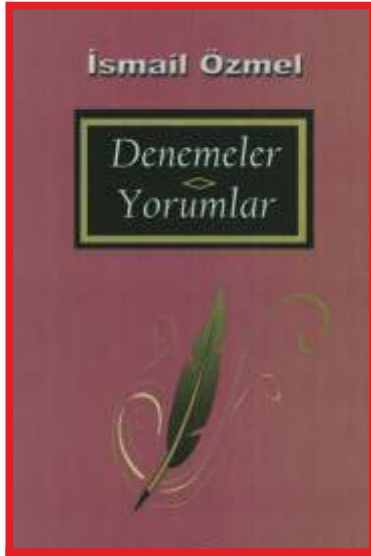
- KURUMSAL KİMLİK
- MATBU EVRAK
- KARTVİZİT
- KATALOG
- AFİŞ - BROŞÜR
- DERGİ - KİTAP
- MASA İSİMLİKLERİ
- SÜREKLİ FORM
- PLAKET
- DAVETİYE
- EŞANTİYON
- CİLT - KAŞE
- TAKVİM
- ETİKET

Tel : 0.388 233 66 22 • Faks: 0.388 233 88 11

Gsm: 0.532 706 55 46

e-mail: karanofset@hotmail.com

www.karanofset.com.tr

Yeni Çarşı Merkezi
B Blok 1/5 • NİĞDE
Tel: 0.388 213 12 50 - 233 35 45